



Vlaanderen
is jeugd



© Elke Pamier

Inspiratiegids

Informeel Vrijwillig Engagement

DEPARTEMENT
CULTUUR, JEUGD & MEDIA

 **bataljong**
Sterk beleid voor jonge inwoners

Colofon

De Inspiratiegids Informeel Vrijwillig Engagement is een uitgave van het Departement Cultuur, Jeugd en Media. De gids werd uitgewerkt door Bataljong op basis van de inzichten en lessen uit de veertien gesubsidieerde projecten en het bijhorende eindrapport van VIVES.

Realisatie

Bataljong

Redactie

Emily Mortier

Lotte Warlop

Verantwoordelijke uitgever:

Bart Temmerman

Simon Bolivarlaan 17

1000 Brussel



vlaanderen.be/cjm



facebook.com/deptCJM



linkedin.com/company/departement-cjm

Wettelijk depotnummer

D/2025/3241/210

Inhoudstafel

Voorwoord	5
Inleiding	6
Een solidaire maatschappij	8
Een focus op informeel engagement	8
Recht op engagement	9
De projectoproep	10
Veertien projecten	11
Aspecten van informeel vrijwillig engagement	27
Visie en definitie	27
Informeel engagement	29
Vrijwillig engagement	33
Kan iedereen zich even sterk engageren?	41
De waarde van informeel vrijwillig engagement	43
Voor je verder leest	49
Ondersteunen van informeel vrijwillig engagement	51
Kinderen en jongeren bereiken: de toegankelijkheid van informeel vrijwillig engagement (7 B's)	51
De ideeën en het engagement van kinderen en jongeren realiseren: goede begeleiding en ondersteuning	60
Naar een kader voor een brede ondersteuning van informeel vrijwillig engagement	72
Samenvattend	77



Voorwoord

Kinderen en jongeren zetten zich vandaag massaal in voor anderen: voor hun buurt, voor hun jeugdbeweging, voor thema's die hen raken. En dat engagement gaat breed. Ze zetten zich op hun eigen manier in. Op een spontane, creatieve en ongedwongen manier. En net dat is de kracht van het engagement van duizenden jongeren.

Als minister van Jeugd vind ik die inzet van jongeren van onschatbare waarde. Jongeren nemen initiatief, zijn betrokken in wat er leeft en zorgen op hun eigen manier voor anderen. Het toont dat jongeren actieve deelnemers zijn in de samenleving. Helaas blijft informeel engagement vaak onzichtbaar, zowel in de praktijk als in het beleid. Terwijl de impact van dit engagement bijzonder waardevol is.

Daarom zetten we met het vorige én het aankomende JKP in op een sterke ondersteuning van informeel vrijwillig engagement van kinderen en jongeren. Via een Vlaamse projectoproep gaven we een belangrijke impuls om dit engagement te erkennen, te waarderen en duurzaam te integreren in lokaal en Vlaams beleid. Tegelijk stimuleerden we lokale besturen en organisaties om hun werking uit te breiden naar niet-georganiseerde jongeren. Bataljong en VIVES kregen de opdracht om de pilootprojecten te begeleiden, te coachen en de inzichten breed te verspreiden. Deze inspiratiegids is het concrete resultaat daarvan. Het geeft lokale besturen en organisaties concrete handvaten om informeel engagement van kinderen en jongeren te herkennen, ondersteunen en versterken. Ik roep dan ook iedereen op om ermee aan de slag te gaan en samen te bouwen aan een krachtige ondersteuning voor jong engagement.

Melissa Depraetere

Minister van Jeugd

Inleiding

In deze inspiratiegids maak je kennis met veertien projecten rond informeel vrijwillig engagement en de inzichten en lessen die ze opleverden. De gids werpt een blik op het begrip *informeel vrijwillig engagement* en hoe dat in de projecten werd benaderd. Bedoeling is lokale praktijken en lokale actoren die daarbij belangrijk zijn (het lokaal bestuur, jeugdwerkers en jeugdverenigingen ...) te inspireren en te informeren om zelf aan de slag te gaan rond informeel vrijwillig engagement. De gids reikt dan ook praktische handvaten aan om dat engagement te ondersteunen en te waarderen.

De gids is opgedeeld in drie delen:

1. Context en achtergrondinformatie bij de projectoproep en voorstelling van de veertien projecten
2. Aspecten van informeel vrijwillig engagement
3. Praktische handvaten en praktijkvoorbeelden om informeel vrijwillig engagement te ondersteunen en waarderen.

Goed om weten

- > Deze inspiratiegids is ook gebaseerd op de inzichten uit *Informeel Vrijwillig Engagement van kinderen en jongeren*, waarnaar we af en toe verwijzen. Meer duiding, conclusies en aanbevelingen zijn daar (<https://www.vlaanderen.be/cjm/nl/jeugd/publicaties-jeugd>) te vinden.
- > Het is mogelijk dat sommige aspecten van informeel vrijwillig engagement niet aan bod kwamen in de projecten. Die worden dus ook niet behandeld in deze inspiratiegids.
- > Als we verwijzen naar 'projectmedewerkers' bedoelen we professionals die betrokken waren bij de veertien projecten (ambtenaren, jeugdwerkers ...).

Met deze projectoproep wil de minister van Jeugd enerzijds het informeel engagement van kinderen en jongeren erkennen, waarderen en stimuleren, en anderzijds expliciet inzetten op het vergroten van de toegankelijkheid van vrijwillig engagement.

- Projectoproep Informeel vrijwillig engagement (2023)

Informeel vrijwillig engagement

In het eindrapport wordt informeel vrijwillig engagement als volgt gedefinieerd:

“Informeel vrijwillig engagement verwijst naar vrijwillige, onbetaalde activiteiten die buiten formele organisatiestructuren plaatsvinden en gericht zijn op het bevorderen van welzijn en solidariteit binnen de samenleving. Deze vorm van engagement, die vaak spontaan en weinig gestructureerd is, omvat directe, persoonlijke hulp en ondersteuning aan anderen buiten het eigen huishouden. Kenmerkend zijn daden van vriendelijkheid (kindness), nabuurschap (neighborliness) en wederzijdse hulp, die zich uiten in een breed scala aan praktische, emotionele en gemeenschapsgerichte vormen van ondersteuning. Informeel vrijwillig engagement draagt zo in belangrijke mate bij aan sociale cohesie en het versterken van gemeenschapsnetwerken.”

In de literatuur vinden we echter geen sluitende definitie van informeel vrijwillig engagement terug. Het eindrapport omschrijft wel enkele aspecten die telkens terugkeren:

- > onbetaald en vrijwillig;
- > buiten formele structuren of organisaties;
- > direct en ongestructureerd: vaak spontaan, zonder tussenkomst van een organisatie die regelingen treft;
- > voornamelijk persoonlijk, maar het kan ook in groepsverband plaatsvinden;
- > focus op sociale ondersteuning;
- > derdepartijcriteria: de activiteiten onderscheiden zich van recreatieve activiteiten en gaan over handelingen die ook door een betaalde derde partij zouden kunnen worden uitgevoerd;
- > wederkerig karakter: mensen helpen elkaar afwisselend.

Deze eigenschappen werden opgesteld na aanvang van de veertien projecten. Sommige aspecten komen in het ene project ook meer naar voor dan in het andere. We hopen u doorheen de inspiratiegids een blik te kunnen bieden op hoe informeel vrijwillig engagement door de verschillende projecten werd gepercipieerd en hoe ernaar gehandeld werd.

Een solidaire maatschappij

Kinderen en jongeren engageren zich op heel wat manieren vrijwillig in onze maatschappij. Zich vrijwillig inzetten voor elkaar is een eeuwenoud verschijnsel. In pre-industrieel Europa werden in de lokale gemeenschap elkaars behoeften gelenigd door wederzijdse hulp. De industriële revolutie brak deze traditionele netwerken echter af. Als vervanging ontstonden al snel formele (vrijwillige) hulpverenigingen. Ondanks hun inzet konden die nooit volledig alle noden opvangen en vele staten vormden zich aan het begin van de 20e eeuw om tot welvaartsstaten. Bezuinigingen aan het eind van die eeuw zorgden echter voor meer hiaten in de dienstverlening, waardoor kwetsbare gemeenschappen steeds meer afhankelijk werden van informele netwerken voor ondersteuning en hulp.

Een focus op informeel engagement

Vrijwillig engagement wordt vaak erkend en gewaardeerd binnen formele contexten, bijvoorbeeld het jeugdwerk. Maar die formele contexten brengen vaak ook uitdagingen met zich mee. Toenemende druk en verantwoordelijkheden, onder andere door uitgebreide regelgeving en administratie, maken het voor jongeren uitdagend om zich te engageren binnen die contexten. Ze worden ook geconfronteerd met steeds complexere maatschappelijke problemen waarop ze een antwoord willen of moeten voorzien.

Daarnaast observeren we een toename van informeel vrijwillig engagement in de samenleving. De coronapandemie bevestigde die verschuiving, onder andere omdat vrijwilligerswerk in formele contexten tijdelijk niet was toegestaan, maar burgers zich wel wilden engageren tijdens deze crisis. 73,7% van de bevroegde jongeren in de JOP-monitor¹ engageerde zich het afgelopen jaar minstens één keer op een informele manier, tegenover 37,5% op een formele manier. Bovendien blijken sociale verschillen tussen doelgroepen minder een rol te spelen bij het engagement in informele contexten dan in formele contexten.

En toch worden jongeren nog te vaak voorgesteld als “een individualistische generatie die zich minder engageert”. Mogelijk omdat vormen van informeel vrijwillig engagement minder zichtbaar zijn en (daardoor) vaak niet op die manier worden erkend of gehonoreerd. Zowel wetenschappelijk onderzoek naar als beleid voor deze vorm van engagement moet verder ontwikkeld worden.

¹ Lagaert, S.; Pleysier, S.; Put, J.; Siongers, J.; Spruyt, B. & Bradt, L. (2024). *Jongeren in cijfers 5. Bevindingen uit de JOP-monitor 2023*.

Recht op engagement

Hoewel het recht op engagement niet letterlijk vermeld staat in het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind, hebben kinderen wel degelijk het recht om zich te engageren. Door de mogelijkheid om een vrijwillig engagement op te nemen, kunnen namelijk verschillende participatierechten gerealiseerd worden:

- > recht op gehoord te worden (art. 12);
- > recht op vrije meningsuiting (art. 13);
- > recht op vrijheid van gedachte, geweten en godsdienst en dat onder de leiding van de ouders/verantwoordelijken met respect voor de ontwikkelende vermogens van het kind (art. 14);
- > recht op vereniging (art. 15);
- > recht op informatie (art. 17);
- > recht op vrije tijd (art. 31).

Kortom, als kinderen kansen krijgen om zich vrijwillig te engageren, informeel of formeel, kunnen ze ook mee burger zijn in deze maatschappij. Evoluties in hoe zij hun vrijwillig engagement kunnen en mogen opnemen, moeten dus voldoende erkend en belicht worden.

De traditionele en episodische vrijwilliger

Naast het onderscheid tussen informeel en formeel vrijwillig engagement, maken we sinds een aantal jaren ook een onderscheid tussen de traditionele en episodische vrijwilliger. De traditionele vrijwilliger engageert zich met regelmaat en enige continuïteit, terwijl de episodische vrijwilliger dat voor een kortlopende en afgebakende periode doet.

Uit cijfers uit de JOP-monitor¹ blijkt dat beide soorten vrijwilligers zowel in settings van formeel als van informeel engagement aanwezig zijn. In formele contexten zien we een gelijke vertegenwoordiging, terwijl in informele contexten het episodisch vrijwillig engagement de overhand heeft.

De projectoproep

In 2023 lanceerde het Departement Cultuur, Jeugd en Media een projectoproep rond informeel vrijwillig engagement. Die projectoproep kaderde in het Vlaams jeugd- en kinderrechtenbeleidsplan 2020-2024, waarin de prioriteit 'Engagement in de samenleving door vrijwillige inzet' naar voren werd geschoven.

De projectoproep moest lokale besturen en organisaties stimuleren om het informeel vrijwillig engagement van kinderen en jongeren te erkennen, waarderen en duurzaam te integreren in lokaal beleid, én om de toegankelijkheid van dat engagement te vergroten, in het bijzonder voor kinderen en jongeren in maatschappelijk kwetsbare situaties.

Een kader voor informeel vrijwillig engagement

Het klinkt nogal paradoxaal om een kader te ontwikkelen voor een vorm van engagement die net buiten georganiseerde contexten en structuren plaatsvindt. We moeten hier echter een onderscheid maken tussen twee soorten kaders:

- > het kader waarin het engagement plaatsvindt;
- > het kader waarin het engagement gewaardeerd en ondersteund wordt.

De projectoproep focuste vooral op het laatste kader, waardoor het informele karakter binnen de projecten net gewaarborgd kan worden.

Lokale actoren konden via een pilootproject werken aan een kader om drempels voor informeel engagement te verlagen.

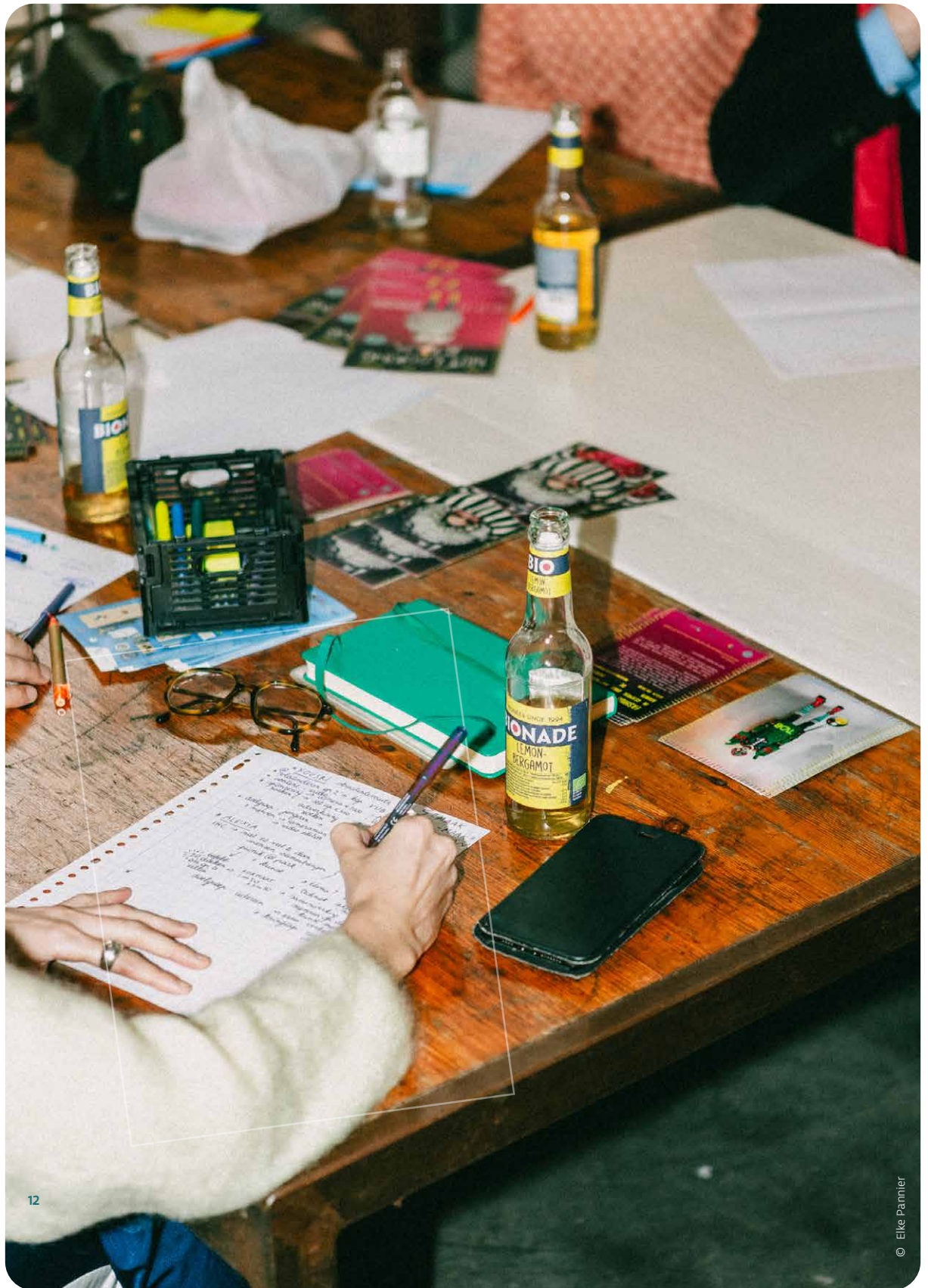
De projectoproep² benoemde enkele thema's die in een pilootproject uitgewerkt konden worden:

- > een subsidielijn uitwerken voor niet-georganiseerde jongeren;
- > informele bijeenkomsten organiseren voor kinderen en jongeren, om in te spelen op hun specifieke vragen, noden en behoeften;
- > laagdrempelige ondersteuning bieden bij hun engagement;
- > wegwerken van drempels tot informeel engagement;
- > toeleiding naar engagement op maat;
- > een nieuw of aangepast aanbod uitwerken dat tegemoet komt aan de noden van kinderen en jongeren;
- > een lokaal aanspreekpunt aanduiden;
- > een platform voor informeel engagement uitbouwen;
- > kinderen en jongeren ruimte bieden om zich informeel te engageren;
- > een jongerenbudget voor experiment invoeren.

Veertien projecten

Met de projectoproep kregen veertien projecten ondersteuning en begeleiding om te experimenteren met informeel vrijwillig engagement. Hieronder vind je een overzicht van de projecten, het lokaal bestuur waarin het project werd uitgerold, de samenwerkingspartners, hun doelstellingen en aanpak.

² <https://www.vlaanderen.be/cjm/sites/default/files/2023-06/Reglement-Projectoproep-Informeel-vrijwillig-engagement.pdf>



Project: Nieuw stedelijk engagement

Lokaal bestuur

Brussel

Samenwerkingspartners

- > Vlaamse Gemeenschapscommissie (VGC)
- > JES (landelijk erkende jeugdorganisatie)
- > Formaat (open jeugdwerkorganisatie)
- > Entree (koepelorganisatie die jeugdhuizen en jongeren in Brussel ondersteunt)
- > D'Broej (Brusselse organisatie voor de emancipatie van jongeren)
- > De Chiro (jeugdbeweging)

Aanpak

À Fonds is een subsidieprogramma van de jeugddienst van de Vlaamse Gemeenschapscommissie om informeel vrijwillig engagement bij jongeren te ondersteunen, van projectaanvraag (waarna ze onder andere financiële ondersteuning kunnen ontvangen) tot de uitrol van een projectidee.

Een aantal jongeren die hun project al succesvol hadden gerealiseerd, wilden hun werking verderzetten, maar de stap naar formele jeugdwerksubsidies was voor hen te groot. Daarom moest À Fonds een tussenstap voorzien: jongerencollectieven en startende vzw's zowel financieel als inhoudelijk ondersteunen, zodat ze duurzaam kunnen doorgroeien.

Binnen dit project werden Brusselse jeugdcollectieven inhoudelijk ondersteund met vormingsmomenten (onder andere over financieel beheer) en enkele coachingmomenten. Door samen te werken met Brusselse jeugdwerkpartners was de nodige expertise daarvoor aanwezig. Daarnaast kon binnen dit project minstens één nieuw collectief opstarten met sterke ondersteuning van een professional en werd voor één collectief gezocht naar een geschikte locatie om hun werking uit te voeren.

Project: Spoor 1, een open huis voor jongeren in een kwetsbare situatie

Lokaal bestuur

Turnhout

Samenwerkingspartners

- > Arktos Antwerpen
- > Stad Turnhout
- > CAW De Kempen

Aanpak

Spoor 1 wil een open huis zijn voor jongeren tussen 18 en 30 jaar in een kwetsbare woonsituatie. Die jongeren engageren zich vaak al sterk onder elkaar, maar dat informeel vrijwillig engagement blijft vaak onder de radar of vindt geen plaats in de formele hulpverlening. Het open huis moet hen ontmoeting en een warme, veilige plek bieden.

Dit project wilde de individuele hulpverlening aanvullen door te focussen op het ondersteunen en versterken van elkaar als groep. Na een periode van outreachend werken liet men jongeren via laagdrempelige kennismaking deelnemen en meewerken aan het project *Spoor 1*. Door in te spelen op hun verhalen, toonden jongeren elkaar hoe ze bepaalde obstakels oplossen of drempels overwinnen.

EVEN WEG UIT JE DAGELIJKSE SLEUR?
OP ZOEK NAAR EEN **WARME PLEK**?
GEEN IDEE WAARHEEN MET JE **HULPVRAAG**?
NOOD AAN EEN **BABBEL**?
ZIN IN EEN **GRATIS MAALTIJD**?
WIL JE GRAAG WEER **ONDER DE MENSEN** KOMEN?

...

KOM DAN GERUST LANGS OP...
SPOOR 1





© Jonas Verbeke

Project: Durf Jij?

Lokaal bestuur

Kortrijk

Samenwerkingspartners

- > Durf2030
- > Stad Kortrijk
- > Ajko
- > De Stroate
- > Bolwerk
- > Quindo
- > Transit

Aanpak

Durf Jij? richt zich naar jonge, ondernemende personen en collectieven die hun ideeën willen realiseren. Het kan gaan om kleinschalige projecten zoals een fotografietentoonstelling, of grotere initiatieven zoals een textielatelier of een spookhuis. De focus ligt op het ondersteunen van jeugdinitiatieven. Jongeren beheren grotendeels zelfstandig hun project krijgen een budget en begeleiding op maat en kunnen een beroep doen op een netwerk/platform aan interessante partners.

Durf Jij? werd in 2024 opgericht als een gedragen platform van jongerenorganisaties, nieuwe collectieven en stedelijke diensten. Maandelijks bekijken ze samen alle ideeën en bepalen op die manier de juiste coaching. In 2024 werd ook onderzocht hoe deze projectsubsidie structureel ingebed kan worden in het [DURF-fonds](#).



Project: Maak het beter. Maak de stad.

Lokaal bestuur

Sint-Niklaas

Samenwerkingspartners

- > JOS vzw
- > Jeugdcentrum Den Eglantier vzw
- > OJC Kompas
- > OverKophuis
- > De Gemeenschap
- > Wildgroei
- > Stad Sint-Niklaas

Aanpak

Met het project *Maak het beter. Maak de stad.* wilde Sint-Niklaas jongeren bevragen, activeren, versterken én engageren. In het kader van het al bestaande bovenlokale (cultuur)project *Maak_Maak* werd een oproep gelanceerd om ideeën voor verandering aan te brengen. Daaraan werd ook een beleidsparticipatieve insteek gekoppeld, waarmee Sint-Niklaas al vertrouwd was via haar jongerenbegroting. Zo werd het project ook een experiment in directe participatie om beleid en jeugdwerk te voeden en gezamenlijk vorm te geven.

Met een bevraging werden jongeren uitgenodigd om hun ideeën te delen. Daarna werden die gekoppeld aan samenwerkingspartners en ook toegevoegd aan het jeugdwerkmemorandum. Jongeren werden ook aangemoedigd en ondersteund om hun idee om te zetten in initiatieven. Vijf veelbelovende projecten kregen zo financiële ondersteuning.

Project: Jongerenbudget? Ook voor jou!

Lokaal bestuur

Dendermonde

Samenwerkingspartners

- > Jeugddienst stad Dendermonde
- > Uit De Marge
- > Groep Intro

Aanpak

In Dendermonde werd in 2022 voor de eerste keer een jongerenbudget gelanceerd. Met dit project wilde men dat jongerenbudget verduurzamen, uitbreiden en toegankelijk maken voor jongeren die moeilijk te bereiken zijn of zich in een maatschappelijk kwetsbare situatie bevinden. Daartoe werden verschillende communicatiecampagnes opgezet. Ook de indieningsprocedure werd vereenvoudigd, en er kwam een samenwerking met organisaties die jongeren bereiken die niet zijn aangesloten bij een formele vereniging.

De jongeren in het jongerenbudget worden begeleid door mentoren. Voor die werking werd een nog betere training voor mentoren voorzien, zodat zij jongeren met diverse achtergronden nog vlotter kunnen ondersteunen.

Project: Vrijwillig engagement in kwetsbare wijken

Lokaal bestuur

Gent

Samenwerkingspartners

- > Broei
- > Formaat
- > Jeugdhuis Nieuw Gent
- > Jeugddienst stad Gent

Aanpak

Alles Kan is een bestaand subsidiekanaal voor jongerenprojecten in Gent, waarbij jongeren begeleid worden van projectidee tot aanvraag en uitvoer. Jaarlijks wordt ook een "Check je idee XL"-infobeurs georganiseerd, waar jongeren hun idee kunnen voorleggen aan subsidiegevers en potentiële relevante partners. Uit evaluaties blijkt echter dat dit subsidiekanaal eerder sterke profielen bereikt: jongeren die mondig en ondernemend zijn en hun project goed op papier kunnen zetten.

Voor dit project werkte de stad Gent samen met twee partners aan een specifieke projectoproep in twee wijken waarin die partners ook ingebed zijn. De jeugdwerkers van de partners begeleidten jongeren bij de voorbereiding en realisatie van het project. Daarnaast werden beleidsaanbevelingen geformuleerd om bestaande drempels te verkleinen en jeugdwerkers de juiste instrumenten en tools te geven om als procesbegeleider op te treden.



Project: Informeel engagement stimuleren bij jongeren uit Mechelen via twee sporen

Lokaal bestuur Mechelen

Samenwerkingspartners

- > Jeugddienst stad Mechelen
- > ROJM
- > Tumult

Aanpak In Mechelen merkte de jeugddienst op dat individuele jongeren die iets willen ondernemen, op drempels botsen. Ze weten niet hoe te starten, zijn angstig en onzeker over het financiële aspect, krijgen te weinig info enzovoort.

Met dit project wilden de partners inzetten op twee sporen om drempels voor vrijwillige engagementen weg te werken. Jongeren die hun ideeën wilden uitwerken, werden ondersteund met een jongerenbudget.

Project: Radar 2.0

Lokaal bestuur Torhout

Samenwerkingspartners

- > Cultuurcentrum De Brouckere
- > Groep Intro
- > Jeugdhuis de Troubadour

Aanpak Met dit project wilde men een nieuwe manier om jongeren die muzikaal actief zijn in Torhout, te ondersteunen, zonder hen naar het formele circuit te leiden. Eerst werden de noden van bands of individuele muzikanten in kaart gebracht, met aanbevelingen voor het Torhoutse bestuur. Op basis van die aanbevelingen werd vervolgens het ondersteuningsbeleid herwerkt, met een focus op deze vier thema's: educatie, ruimte, presentatiekansen, ondersteuning op maat. Tot slot werd een infopunt gerealiseerd om het contact met de lokale muzikscene te onderhouden.

Project: Ondersteuning van jongeren: een nieuwe aanpak voor participatie en engagement!

Lokaal bestuur

Aalst

Samenwerkingspartners

- > Jeugddienst stad Aalst
- > LEJO vzw (jeugdopbouwwerk)
- > Dallas vzw (jeugdontmoetingscentrum)

Aanpak

In dit project werden jongeren op verschillende manieren ondersteund (via coaching, lokalen, logistieke en financiële hulp) om te organiseren, ondernemen en projecten te realiseren. Via het project werd ingezet op een sterke bekendmakingsfase met oog voor herkenbaarheid, waarna jongeren de kans kregen om een projectidee in te dienen. Een commissie van jongeren en partners bekeek per project welke ondersteuning gepast is. Door de samenwerking met verschillende partners en de realisatie van een aantal toekomstige projecten konden het engagement en de inzichten op andere plekken behouden blijven.

Project: Goe bezig jong!

Lokaal bestuur

Zelzate

Samenwerkingspartners

- > Riso Oost-Vlaanderen (SAAMO)
- > Gemeente Zelzate
- > Uit De Marge

Aanpak

Doel van dit project in Zelzate was de ontwikkeling van een informeel platform waar jongeren met hun ideeën terecht kunnen. Een opbouwwerker nam daarbij de rol van aanspreekpunt op. Daarnaast werden jongeren ondersteund om een ambassadeursrol op te nemen in hun buurt en zo maatschappelijk engagement op te nemen. Tot slot werd samen met de jongeren een kader voor informeel engagement ontwikkeld, met focus op zelfstandigheid, laagdrempeligheid en duidelijkheid.

Project: TURBOlab

Lokaal bestuur

Brugge

Samenwerkingspartners

- > Stadsmakers
- > The Human Factor vzw (Peer Support)
- > Jeugddienst stad Brugge

Aanpak

TURBOlab wilde experimenteel initiatief bevorderen en richtte zich tot groepen jongeren. Het lab hielp jongeren hun weg te vinden in subsidielijnen zoals 'Jong Ding'. Via een lokaal aanspreekpunt met een *safe space*, waar jongeren elkaar kruisen en ideeën kunnen linken aan een breder netwerk, hoopten ze de juiste jongeren te bereiken. Ook de organisatie van enkele meet-ups droeg daaraan bij. Via coachingtrajecten werden jongeren in een tiental gesprekken ondersteund bij de realisatie van hun idee.

Project: Move that bus: hop on, hop off. Een explosie van plezier

Lokaal bestuur

Riemst

Samenwerkingspartners

- > Arktos Limburg
- > Gemeente Riemst
- > Fietsbieb

Aanpak

Het project wilde niet-georganiseerde jongeren van 14 tot 18 jaar die geen aansluiting vinden bij de reguliere vrijetijdswerking, enthousiasmeren om buurtinitiatieven op te zetten. Zo kwamen ze opnieuw in contact met hun buurt. Een jongerenwerker werkte outreachend en vindplaatsgericht en ging samen met hen aan de slag om een oude schoolbus te verbouwen. Die bus kan ingezet worden voor buurtinitiatieven in dorpskernen van Riemst.



Project: BackFLIP

Lokaal bestuur

Regio Neteland

Samenwerkingspartners

- > Arktos Antwerpen
- > Samenwerkingsverband Neteland
- > Jeugdhuis Lido

Aanpak

Uit gesprekken in de Arktoswerking in regio Neteland bleek dat jongeren nood hebben aan inspraak in de publieke ruimte. Tegelijkertijd werd in Herenthout vastgesteld dat jongeren het belangrijk vinden om zelf hun plekken te kunnen beheren. Om die noden te beantwoorden werd een pleintjesraad opgericht, waar het lokaal bestuur en zijn partners in dialoog kunnen gaan met jongeren. Daarnaast werd ook in bestaande werkingen in de regio geëxperimenteerd met informeel vrijwillig engagement in ruimtelijke pilootprojecten. Er werd ook een samenwerking opgestart met een organisatie waarin jongeren zich formeel kunnen engageren als ze dat willen.

Project: De Sportbuur

Lokaal bestuur

Genk

Samenwerkingspartners

- > Stad Genk
- > Gigos
- > Atlas Gym

Aanpak

Met dit project wilden de partners sporten in Genk toegankelijk maken voor iedereen, vooral voor jongeren. Dat wilden ze onder andere doen door de stedelijke voetbalvelden gratis beschikbaar te stellen. In het project stond empowerment van jongeren centraal. Jongeren werden erkend als *sportbuur*: iemand die zich vrijwillig engageert als aanspreekpunt, beheerder, motivator bij het openstellen van de voetbalvelden. Een jongerenwerker werkte het project samen met de jongeren verder uit en maakte het bekend.

Begeleidingsopdracht

De onderzoeks- en begeleidingsopdracht, uitgevoerd door Bataljong en Vives Hogeschool, moest ervoor zorgen dat:

- > de veertien projecten voldoende ondersteuning (bij elkaar) ontvingen;
- > de inzichten uit deze projecten verduurzaamd konden worden in verdere praktijken en in lokaal en Vlaams beleid.

Bataljong begeleidde de veertien projecten via coaching en intervisiemomenten. De onderzoekers van Vives konden tijdens lerende netwerken inzichten uit de literatuur met de praktijk verbinden. Dat resulteerde enerzijds in deze inspiratiegids, en anderzijds in een uitgebreid eindrapport met een wetenschappelijke omgevingsanalyse, inzichten en beleids- en praktijkaanbevelingen.

Daarnaast werd een klankbordgroep³ opgericht waarin verschillende bovenlokale stakeholders mee nadachten over het opzet van de begeleiding, de inspiratiegids en het eindrapport.

3 Aan de klankbordgroep namen De Ambrassade, Socius, VVSG, Publiq (Demos) en StampMedia deel.



Aspecten van informeel vrijwillig engagement

In dit deel van de inspiratiegids zoomen we in op enkele begrippen en aspecten van informeel vrijwillig engagement.

We nemen eerst de visie op informeel vrijwillig engagement onder de loep. Daarnaast belichten we hoe het begrip 'informeel' ingevuld kan worden en werd in de veertien projecten. Verder staan we stil bij de vrijwillige drijfveren en motivaties van jongeren om zich te engageren. Daarna belichten we hoe jongeren zich engageren op basis van verschillen tussen enkele (demografische) eigenschappen. Tot slot staan we even stil bij de waarde van informeel vrijwillig engagement. Waarom zou je daar als lokaal bestuur of organisatie op inzetten? Wat levert het op en welke kansen biedt het?

Visie en definitie

Het eindrapport vermeldt op basis van een uitgebreide omgevingsanalyse een definitie van een visie op informeel vrijwillig engagement (IVE), ontwikkeld in samenspraak met de projecten en de klankbordgroep.

“Informeel vrijwillig engagement verwijst naar vrijwillige, onbetaalde activiteiten die buiten formele organisatiestructuren plaatsvinden en gericht zijn op het bevorderen van welzijn en solidariteit binnen de samenleving. Deze vorm van engagement, die vaak spontaan en weinig gestructureerd is, omvat directe, persoonlijke hulp en ondersteuning aan anderen buiten het eigen huishouden. Kenmerkend zijn daden van vriendelijkheid (kindness), nabuurschap (neighborliness) en wederzijdse hulp, die zich uiten in een breed scala aan praktische, emotionele en gemeenschapsgerichte vormen van ondersteuning. Informeel vrijwillig engagement draagt zo in belangrijke mate bij aan sociale cohesie en het versterken van gemeenschapsnetwerken.”

Uit die kenmerken blijkt dat IVE **persoonlijk of omgevingsgedreven is**:

- > Het vertrekt vanuit de eigen interesses, passies en behoeften van kinderen en jongeren of hun context, **met (indien mogelijk) ondersteuning en waardering van organisaties en structuren**.
- > Het levert een **waardevolle bijdrage** aan de ontplooiing van kinderen en jongeren en aan de maatschappij om hen heen.
- > Het **bevordert verbinding, waardeert iedereen** (los van sociaaleconomische status, migratieachtergrond, geloofsovertuiging...) en kan jongeren inspireren.

Als jeugdsector erkennen we het ontstaan van informeel vrijwillig engagement:

- > We streven naar een **duurzaam ondersteunings- en waarderingskader** en creëren plekken waar kinderen en jongeren met hun ideeën terecht kunnen. We komen daarbij los van traditionele kaders en procedures, en hanteren een **flexibele aanpak**, afgestemd op deze vorm van betrokkenheid.
- > **In samenwerking** met een netwerk van partners bouwen we **authentieke relaties** op met jongeren en bieden we hen een veilige omgeving waar ze vrijuit kunnen communiceren, **experimenteren** en op hun eigen tempo kunnen groeien. Jongeren moeten ook de ruimte hebben om te 'mislukken' in hun experimenteren.
- > Hoewel we hen de nodige handvatten bieden om met hun dromen aan de slag te gaan, laten we de **jongeren steeds aan het stuur** zitten van hun eigen traject.
- > Aan jongeren die hier nood aan hebben, willen we tenslotte ook **een toekomstperspectief** bieden. We denken na over hoe we jongeren op een laagdrempelige manier de kans kunnen geven hun engagement verder te verduurzamen. Het is minstens even belangrijk om een voedingsbodem te creëren waarbij jongeren vrijwillig engagement kunnen opnemen, niet noodzakelijk het verduurzamen van hun ideeën vereist.

Hoe ga je aan de slag met deze visie?

Verderop in deze tekst wordt duidelijk dat een eigen visie op informeel vrijwillig engagement belangrijk is. Deze visietekst kan daarvoor al een eerste aanzet zijn. Je kunt de tekst bijvoorbeeld bij een gesprek met partners voorleggen en hun vragen wat ze ervan vinden. Focus daarbij vooral op de uitwerking van een visie rond een ondersteunings- en waarderingskader.



Informeel engagement

Verschillende wetenschappelijke bronnen, waaronder de JOP-monitor, hanteren “de tussenkomst van een organisatie of vereniging” als criterium om een onderscheid te maken tussen formeel of informeel engagement. Soms is het onderscheid echter vaag, zeker wanneer men zich in een gemeenschap (bijvoorbeeld een lokaal bestuur) samen engageert rond een bepaalde uitdaging of thema.

Verschillende domeinen waarvoor men zich informeel vrijwillig kan engageren

De omgevingsanalyse omschrijft een aantal domeinen van vrijwillig engagement:

- > praktische ondersteuning (bv. helpen bij klusjes in de tuin);
- > zorgverlening (bv. op kinderen passen);
- > emotionele en sociale ondersteuning (bv. bezoekje brengen aan ouderen);
- > community support (bv. deelnemen aan opruimacties in de straat) ;
- > noodhulp (bv. hulp bieden tijdens een ramp).

Het valt op dat de projecten van deze projectoproep zich voornamelijk situeren binnen *community support*. Toch hoeft een toekomstige praktijk of het toekomstige beleid zich daar niet toe te beperken. Enkele mogelijke redenen waarom er vooral binnen *community support* projecten opgericht werden:

- > *Community support* leunt sterk aan bij de socio-culturele en jeugdwerksector, waarin het Departement Cultuur, Jeugd en Media een bekende speler is.
- > Met een projectoproep is het niet altijd mogelijk om in te spelen op noodhulp (bv. wanneer er op dat moment geen crisissituaties zijn in een lokale gemeenschap).

Gemeenschapsgericht informeel vrijwillig engagement

Zodra er in een groep of gemeenschap informeel vrijwillig engagement opduikt, vervaagt de grens met formeel engagement. Informele groepen worden in de literatuur gekenmerkt door hun kleinschaligheid, persoonlijke contacten en het ontbreken van een formele organisatiestructuur zoals officiële statuten, een officieel adres, functionarissen en inschrijvingen bij officiële instanties. Het leesclubje, de zelfhulpgroep of een burgerinitiatief waarbij mensen eten verdelen bij dak- en thuislozen: het zijn allemaal voorbeelden van gemeenschapsgericht informeel vrijwillig engagement.

Een aantal van de veertien projecten zijn gelijkaardig. Hieronder schetsen we drie soorten 'omkaderende structuren' die uit de projecten naar voor kwamen. Ze kunnen inspiratie bieden voor het informele kader waarmee je zelf aan de slag gaat.

Informele setting van engagement

In een aantal projecten werd een informele, maar vastgelegde setting gecreëerd, waarbinnen jongeren zich konden engageren (bijvoorbeeld een bus ombouwen, een popraad, of een inloophuis). Dat biedt kansen om het engagement zelf nog verder vorm te geven (bijvoorbeeld koken in het inloophuis of bepalen hoe de bus er zal uitzien). Door de vastgelegde setting liggen de verwachtingen ook lager. Jongeren hoeven zelf geen idee aan te dragen. Het is helder waarvoor men zich engageert. Zeker voor kwetsbare groepen of voor wie zich nog nooit geëngageerd heeft, kan dat een veilige omgeving bieden.

- > heldere setting die meer een middel is, dan een doel;
- > laagdrempeligheid;
- > eigenaarschap binnen vastgelegd kader.

Een jongere met een idee voor vrijwillig engagement

Uit verschillende projecten bleek dat jongeren vaak wel ideeën hebben, maar soms de ondersteuning of de middelen missen om hun idee om te zetten in concreet engagement. Via jongerenbudgetten, projectwedstrijden enzovoort konden jongeren dat idee wél in de praktijk brengen.

Begeleiding naar een idee en bij de concrete uitvoering was vaak ook een vanzelfsprekend onderdeel van deze omkaderende structuur. Het eigenaarschap over het idee lag telkens wel bij de jongere. Hoe het budget werd toegekend, verschilde van project tot project: automatische toekenning, pitchen of een stemwedstrijd onder de jongeren of het brede publiek.

- > vertrekkend vanuit het idee/engagement van een jongere;
- > focus op ondersteuning van het idee/engagement;
- > sterk eigenaarschap bij de jongeren.

Informele initiatieven met een nood om door te groeien tot een formele structuur

Informeel vrijwillig engagement smaakt voor sommige jongeren naar meer. Ze willen hun engagement op een meer gestructureerde, vaststaande manier uitvoeren, in samenwerking met anderen. Ze zetten op die manier geleidelijk aan de stap naar een formeel engagement. Maar die overstap gebeurt best via een tussenstap: zo worden ze nog niet direct geconfronteerd met de drempels en uitdagingen van formeel engagement.

Denk op voorhand na over hoe je omgaat met informele engagementen die je ondersteunde en die potentieel kunnen uitgroeien naar formeel engagement. Al hoeft natuurlijk niet elk informeel engagement ook verduurzaamd te worden in een formelere vorm. Dat zou namelijk haaks staan op het informele karakter. Vermijd ook dat (onbedoeld de indruk ontstaat dat formeel engagement een waardevollere vorm van engagement is dan het informele of dat er een (onuitgesproken) verwachting tot formalisering is.

- > drempels op weg naar een formele structuur wegwerken;
- > voor jongeren die op zoek zijn naar een meer gestructureerd engagement;
- > mogelijk een weg van verduurzaming van informele ideeën van jongeren.

Een balanceeroefening tussen formeel en informeel engagement

Verskillende projecten of projectonderdelen balanceren op de grens tussen formeel en informeel engagement. We merken in het formele circuit een zoektocht om zogenaamde 'anders-georganiseerde jongeren' en 'nieuwe vormen van engagement' op te nemen in de begripsomschrijving van formeel engagement.

We raden aan om, naast de bewegingen in het informele engagement, ook de bewegingen in het formele engagement voldoende op te volgen en in beeld te brengen. Zo weet je welke ondersteuning en waardering gepast zijn.

Informeel: een perspectiefwissel

Informeel engagement wordt in deze drie structuren vanuit het perspectief van het kader vormgegeven. Het kan ook boeiend zijn om na te gaan hoe jongeren zelf kijken naar informeel engagement. Wat verstaan zij daaronder? Heeft het te maken met de tijdsinvestering, de flexibiliteit, de verantwoordelijkheid, de regels die eraan gekoppeld worden, de manier waarop men samen in overleg gaat?

Ga samen met jongeren in gesprek over de omkaderende structuur. In welke mate ervaren ze die als informeel? Zo krijg je boeiende inzichten om de verdere ondersteuning aan te passen.

Vrijwillig engagement

Vrijwilligerswerk?

Het Vlaams Steunpunt Vrijwilligerswerk⁴ omschrijft vrijwilligerswerk volgens de Vrijwilligerswet als werk dat:

- > gebeurt in een organisatie (vzw, feitelijke vereniging, lokaal bestuur) die geen winst nastreeft, noch aandelen uitkeert;
- > onbezoldigd is (vrijwilligers mogen wel een kostenvergoeding ontvangen volgens strikte regels);
- > vrijwillig en ongedwongen gedaan wordt (een stage is daarom wettelijk gezien geen vrijwilligerswerk wet).

Deze definitie beperkt zich tot vrijwilligerswerk binnen een organisatie. Informeel vrijwillig engagement, dat zich buiten een formele organisatie afspeelt, valt dus buiten de scope van deze definitie. We spreken daarom eerder over vrijwillig engagement dan vrijwilligerswerk.

Vrijwillig engagement ontstaat vrijwillig en ongedwongen. Dat leidt tot de vraag vanuit welke drijfveren jongeren zich engageren. We omschrijven hieronder de drijfveren: welke zaken bewegen jongeren om engagement op te nemen? Vanuit drie drijfveren ontstaat de wil om een engagement op te nemen. Daarnaast zijn er andere motivatiebronnen die ervoor zorgen dat het engagement wordt volgehouden. Die zijn dan ook vaker gelinkt aan het kader waarin informeel vrijwillig engagement ondersteund en gewaardeerd wordt. We vonden deze drijfveren en motivaties terug in de veertien projecten, maar waarschijnlijk zijn er nog andere.

⁴ <https://www.vlaanderenvrijwilligt.be/wetgeving/de-vrijwilligerswet/>

Drijfveren

Vanuit een persoonlijke interesse

Jongeren engageerden zich in een project omdat het aansloot bij hun interesses. Zeker projecten rond een specifiek thema (bv. de popraad) of projecten waarbij jongeren hun eigen ideeën konden realiseren, spelen daar al snel op in.

“In ons project ging ik vooral op zoek naar dromen van jongeren en hoe we naar die droom konden toewerken.”

- projectmedewerker

Verschillende jongeren engageerden zich ook om zichzelf verder te ontplooiën: nieuwe vaardigheden en ervaringen opdoen, zelfvertrouwen krijgen enzovoort. Toch getuigde een projectmedewerker ook dat een aantal jongeren daar een wrang gevoel aan overhielden, omdat hun project bijvoorbeeld te sterk op hun eigen interesses gericht was. Het is belangrijk om daarbij het onderscheid te maken tussen een louter recreatieve activiteit, waarmee men de eigen vrije tijd wil inrichten, en vrijwillig engagement, waarmee men ook een impact wil hebben op anderen. Al hoeft dat laatste niet uit te sluiten dat jongeren er zelf ook hun plezier uit halen.

“Ze zaten daar soms van “Is het voldoende teruggevend?”. Maar het mag wel iets zijn dat ze zelf leuk vinden en tof vinden.”

- projectmedewerker

Vanuit de wens om een betere leefomgeving te creëren voor zichzelf en anderen

“Jongeren merken gebreken op in hun eigen omgeving en willen daarop inspelen en er een rol in spelen, voor hun buurt, hun vrienden, broers, zussen...”

- projectmedewerker

De drijfveren van jongeren lagen niet alleen in hun eigen interesses en noden te maken, maar ook in die van anderen. Zo wilden ze bijvoorbeeld hun peers informeren over een veilige, warme plek waar dak- en thuisloze jongeren zonder verwachtingen samen konden zijn, of plekken, momenten, en organisaties creëren om samen te fitnessen, chillen, voetballen of tiktokfilmpjes te maken.

“Enkele meisjes vonden het belangrijk om een fitnessplek te creëren waar ook andere meisjes zich veilig zouden kunnen voelen om te sporten.”

- projectmedewerker

“Er was een jongere die wou na een tijdje zelf kaartjes [met informatie over een ontmoetingsplek] verdelen, dat is een waardevol en klein engagement. Dat betekent dan wel iets voor haar.”

- projectmedewerker

Door zich te engageren, ontstond er ook connectie met professionals die mee vorm konden geven aan die betere leefomgeving.

“In het begin was er veel afval van flesjes. De jongeren lieten ons toen weten dat kraantjes om hun drinkfles te vullen wel nuttig konden zijn.”

- projectcoördinatoren

Vanuit de nood om structurele (maatschappelijke) uitdagingen aan te kaarten

Sommige jongeren engageerden zich duidelijk vanuit een kritische houding ten opzichte van maatschappelijke structuren en pijnpunten. Dat engagement bleef niet altijd beperkt tot het aankaarten van problemen, maar droeg soms ook bij tot constructieve verandering.

“Bij ons was dat iemand die een illegaal pumptrack heeft gemaakt in een bos van de stad. Die diende dat echt in om te tonen dat het sip was dat ze botsten op regelgeving.”

- projectmedewerker

Politisierend vrijwillig werken

Hoewel in onze huidige maatschappij verschillende dienstverleningen door de overheid opgenomen worden, zijn hiaten mogelijk. Hiaten in verband met ongelijkheden aankaarten en interventies doen die de publieke opinie/discussie over de inrichting van de samenleving voeden, worden omschreven als politiserend werken. Jongeren die zich vanuit een kritische reflectie op de samenleving engageren, werken dus politiserend.

Toch mogen structurele hiaten in de samenleving niet enkel ondervangen worden door vrijwillig engagement. Die uitdagingen vragen om een structurele aanpak door de overheid. Informeel vrijwillig engagement kan op die manier ook een belangrijke voedingsbodem zijn voor overheden: signalen over structurele hiaten opvangen en ermee aan de slag gaan.

“Er kwamen ook wel vragen naar een safe space, maar wij kunnen geen café opstarten. Maar op de duur zie je: dat is al verschillende keren gekomen. Moeten we dat dan meenemen en verder oppikken als signaal? Ook al is dat niet iets dat direct wordt uitgevoerd.”

- projectmedewerker

Motivaties

Jongeren engageren zich vanuit een aantal drijfveren. Maar wat zorgt ervoor dat ze ook gemotiveerd blijven tijdens hun engagement?

Sociale verbindingen

Jongeren vonden in de projecten ook (nieuwe) sociale verbindingen en konden zo hun sociaal netwerk vergroten. Voor verschillende projectcoördinatoren was dat niet de hoofdreden om zich te engageren. Wel merkten ze dat die verbindingen gaandeweg ontstonden en konden motiveren.

“Eén van de meisjes engageerde zich omdat ze in een naburige gemeente al ervaringen had met onze werking en die nu op een andere plek ook wou opbouwen. Ze wou zelf ook wel een frisse start maken in een nieuwe groep.”

- projectmedewerker

“Het idee dat ze uitwerkten kwam wel vanuit een persoonlijke interesse, maar vanuit die verbinding leerden ze ook van anderen. Door die actie te ondernemen. En het is die sociale motivatie die hen ook motiveert om hun persoonlijk idee verder uit te werken.”

- projectmedewerker

In **Torhout** zorgde de popraad voor netwerkvorming binnen de Torhoutse ‘muziekscene’. Die was er voorheen niet. De popraad was niet alleen een forum om zaken te signaleren, maar ook een manier om andere jongeren die met muziek bezig zijn te leren kennen, elkaar te inspireren en van elkaar te leren.

Het ontbreken van drempels

Door de informele benadering in de verschillende projecten, werden jongeren ook niet gedemotiveerd door drempels zoals complexe of uitgebreide regelgeving. Ook de financiële ondersteuning bood kansen om een idee uiteindelijk te realiseren.

In het onderdeel 'Toegankelijkheid' (zie pagina 51) gaan we daar verder op in.

“Bij ons was dat ook, voor corona was die vraag er ook. Ik moet niet zoveel verantwoording afleggen bij mijn coördinator. Ik krijg de vraag van Zakaria: “Ik heb geen plek om te studeren.” En opeens heb ik jongeren die in die lokalen willen zitten. Je hebt een vraag, ga op zoek naar de oplossingen. Daarom is het informele soms handig.”

- projectmedewerker

Autonomie en eigenaarschap

In verschillende projecten kregen jongeren zelf de controle (mee) in handen over de activiteiten die ze ondernamen. Ze gaven op hun manier invulling aan hun engagement: een eigen idee uitvoeren of binnen een bestaand kader (bijvoorbeeld het ontwerp van de bus) klemtonen leggen, zelf kiezen welk engagement ze opnemen enzovoort.

“Hun eigen ding doen was bij ons wel de motivatie. Niet per se egoïstisch, maar op jouw manier. Op school moet je leren op de manier waarop de school zegt dat je het moet doen. Hier gaat het op hun manier. Voor mij gaat het daarover van echt hun eigen zaken op hun manier laten doen.”

- projectcoördinator

Waardering en erkenning

De verschillende projecten gaven elk op hun eigen manier waardering en erkenning aan het informeel vrijwillig engagement van jongeren, wat ook door de jongeren geapprecieerd werd.

In het onderdeel 'Waardering en erkenning' gaan we daar verder op in.

"Er werd op Buitenspeeldag een projectidee, een kabelbaan, geopend met een persmoment. De persverantwoordelijke vroeg mij of ik daar wel ging kunnen aanwezig zijn aangezien dat een drukke namiddag was. Ik antwoordde dat ik daar helemaal niet moest zijn, de jongere van wie het idee was moest daar zijn, en wilde dat ook doen. We zetten dat in die wijk ook echt in de kijker als een project van die jongere. We doen dat ook via onze socials, het stadsmagazine en de website."

- projectmedewerker



Wat kun je zelf leren uit de motivatie van kinderen en jongeren om zich informeel te engageren?

Motivaties en drijfveren om zich informeel vrijwillig te engageren verschillen van jongere tot jongere en van project tot project. Om jongeren te stimuleren en te ondersteunen vertrek je best vanuit die motivaties. Jongeren die in hun engagement hun motivaties in vervulling zien gaan, zullen ook meer tevreden zijn over hun engagement.

Pols daarom zeker naar de motivaties van jongeren die je ondersteunt en stem de verwachtingen daarover verder af (zie ook verder, duidelijke verwachtingen communiceren).

Motieven voor (informeel) vrijwillig engagement

Zoals eerder vermeld duiken er in de literatuur nog andere motieven en drijfveren op. Zo is de *Volunteer Functions Inventory (VFI)* een veelgebruikt instrument om de motivatie van jongeren voor vrijwillig engagement te meten. De VFI omschrijft zes beweegredenen (drijfveren) voor vrijwillig engagement:

- > opkomen voor waarden;
- > het verlangen om de wereld te begrijpen;
- > zelfontplooiing;
- > carrièreontwikkeling;
- > het verlangen naar sociale relaties;
- > zelfbescherming, negatieve gevoelens van schuld verminderen of persoonlijke problemen aanpakken.

Die inventaris maakt echter geen onderscheid tussen formeel en informeel engagement. Het eindrapport van dit project benoemt wel drie motivatiebronnen voor jongeren om zich informeel vrijwillig te engageren:

- > empathie en het verlangen om anderen te helpen, waaraan ook gevoelens van zelfvoldoening gelinkt kunnen worden;
- > directe impact van het engagement;
- > versterking van het sociale netwerk.

Kan iedereen zich even sterk engageren?

In het eindrapport worden een aantal aspecten rond toegankelijkheid aangehaald die een impact hebben op informeel vrijwillig engagement. We sommen hieronder enkele inzichten op.

- > Door de flexibiliteit en lagere drempels bij informeel vrijwillig engagement vinden bepaalde doelgroepen sneller aansluiting bij informeel dan bij formeel engagement, zoals personen met een (lichamelijke) beperking of personen met een migratieachtergrond.
- > Het informeel vrijwillig engagement biedt ook opties voor personen die te weinig tijd hebben om zich structureel in te zetten (bijvoorbeeld door opleiding, werk of huishouden).
- > In sommige gemeenschappen is de steun van informele netwerken belangrijker dan anderen, omdat ze niet altijd (vlot) toegang krijgen tot dienstverlening. In die gemeenschappen komt informeel engagement, in de vorm van hulpverlening voor naasten, vaker voor.
- > Het ontbreken van een (groot) sociaal netwerk maakt het moeilijker om zich vrijwillig te engageren (zowel formeel als informeel).
- > Iemand zich (informeel) zien engageren, doet engageren. Rolmodellen zoals ouders of partners kunnen dus een impact hebben op een eventueel engagement.

Informeel drempelverlagend engagement?

Uit een aantal aspecten in de literatuur blijkt dat mensen minder drempels ervaren bij informeel vrijwillig engagement dan bij formeel vrijwillig engagement. Men zou het informeel vrijwillig engagement dan ook kunnen beschouwen als 'opstapje'. Toch willen we waarschuwen voor deze redenering. Informeel engagement heeft zijn eigen waarde (zie verder) en eigenheid. Bovendien moeten structurele drempels in het formeel engagement daar aangepakt worden. Iedereen heeft binnen zijn eigen leefwereld, context en specifieke levensperiode mogelijk andere voorkeuren voor formeel of informeel vrijwillig engagement. Door beide te erkennen, waarderen en ondersteunen zou iedereen in staat moeten zijn zich te engageren zoals men zelf verkiest.

Verschillende projecten gaven aan dat het niet altijd makkelijk was om jongeren te bereiken die ze nog nooit eerder hadden bereikt, bijvoorbeeld via het formele jeugdwerkcircuit. Om andere jongeren te bereiken, werd vaak een beroep gedaan op outreachend werken of op partners met jarenlange ervaring daarin. Het is immers belangrijk dat er een vertrouwensband is met degene die informeel vrijwillig engagement faciliteert en ondersteunt, zeker bij doelgroepen in een kwetsbare situatie.

In het **Kortrijkse** project Durf2030 werden met 'Durf Jij' en 'Ge Durft' twee initiatieven opgezet die jongeren op een laagdrempelige manier betrekken bij hun omgeving. 'Durf Jij' ondersteunt jongeren die hun eigen ideeën willen realiseren. 'Ge Durft' heeft hetzelfde doel, maar richt zich tot jongeren in een kwetsbare situatie, die meer intensieve begeleiding nodig hebben. De projectbegeleiders nemen zelf ook een actievare rol op in het bereiken van jongeren en het zoeken naar en realiseren van ideeën. Door samen te werken met welzijnswerkers en outreachend te werken, wordt er gebouwd aan vertrouwen en betrokkenheid.

In het project van **Gent** werd de bestaande subsidielij van 'Alles kan' verbreed. Veel Gentse jongeren vinden hun weg al naar 'Alles kan', maar het zijn vaak jongeren die een stevig netwerk hebben, al een opleiding achter de rug hebben en Nederlands spreken als moedertaal. Met 'Alles kan beter' wil men dit opentrekken en het hiaat opvullen. Zo krijgen ook jongeren met een minder sterk netwerk of voor wie organiseren minder evident is de kans om engagement op te nemen. Daarvoor werd het project opgezet in twee Gentse wijken: Broei in Sluizeken-Tolhuis-Ham en het Jeugdhuis van Formaat in Nieuw Gent.



Hoe ga je ermee aan de slag?

Het is niet voor elke jongere vanzelfsprekend om zich te engageren. Sommige jongeren hebben nood aan meer begeleiding, anderen hebben andere interesses. Het is vooral belangrijk om te blijven nadenken en diversifiëren in jouw aanpak. Wat werkt voor de ene, werkt niet voor de andere. Maar als je voor die andere op zoek gaat naar een geschikte aanpak, behoud dan ook wat wel al werkte. Een *one-size-fits-all*-oplossing is er zelden.

“Tijdens het outreachen merkte ik dat veel jongeren eerst andere zorgen moeten aanpakken voor ze mentale ruimte hebben om zich te engageren. In kwetsbare situaties is er vaak vooral nood aan stabiliteit en veiligheid. Vrijtijdsbesteding lukt soms nog, maar maatschappelijk engagement opnemen vraagt meer – en die ruimte is er niet altijd. Toch tonen jongeren betrokkenheid, vooral naar elkaar toe, maar vaak op kleinere manieren.”

- jeugdopbouwwerker

De waarde van informeel vrijwillig engagement

De lokale besturen en organisaties van de veertien pilootprojecten hebben diverse redenen om in te zetten op informeel vrijwillig engagement. De waarde van informeel vrijwillig engagement kan op drie niveaus onderzocht worden:

- > het microniveau: over de individuele kinderen en jongeren;
- > het mesoniveau: voor de organisaties en lokale besturen;
- > het macroniveau: over de samenleving in zijn geheel.

Naast de beoogde doelen blijken de projecten vaak positieve neveneffecten te hebben, die de waarde ervan verder benadrukken.

Op microniveau: competentieontwikkeling, vrijetijdschansen en zingeving voor kinderen en jongeren

Informeel vrijwillig engagement draagt bij aan de ontwikkeling van kinderen en jongeren. Ten eerste biedt het een context waarin ze **vaardigheden en competenties** kunnen ontwikkelen. Denk aan organiseren, plannen, netwerken, samenwerken, beslissingen nemen en financiën beheren. Jongeren worden daarbij ook geconfronteerd met nieuwe activiteiten en omgevingen, waardoor ze talenten en interesses kunnen ontdekken.

Dankzij 'Durf jij?' kon een **Kortrijkse** jongere zijn droom realiseren: een eigen spookhuis organiseren. Daar komen heel wat verschillende vaardigheden en competenties bij kijken: van storytelling en creatief denken, tot risicoanalyse en projectmanagement.

Bovendien waren jongeren in de projecten grotendeels eigenaar van hun engagement. Daar komt ook **verantwoordelijkheid** bij kijken. Zich bewustzijn van en omgaan met deze verantwoordelijkheid werden als deel van het leerproces en de persoonlijke groei van de kinderen en jongeren gezien. De ondersteunende settings boden daarbij vaak een veilige ruimte: jongeren konden zich daar op eigen tempo engageren, vanuit de eigen interesses en motivatie.

Jongeren ontwikkelden daarnaast ook **burgerschapscompetenties**. Ze kregen de ruimte om zich uit te spreken en hun perspectief te laten gelden. Engagement opnemen betekende voor hen niet alleen deelnemen, maar vaak ook deelhebben aan activiteiten. Bij die laatste benadering geven kinderen en jongeren mee vorm aan beslissings- of realisatieprocessen en zijn ze mede-eigenaar. Die ervaringen maken hen ervan bewust dat verandering mogelijk is en dat zij zelf een rol kunnen spelen in het oplossen van maatschappelijke uitdagingen. Dat kan het vertrouwen in eigen kunnen vergroten en hen aanmoedigen om deel te zijn van en deel te hebben aan de eigen gemeenschap en de bredere samenleving.

Informeel vrijwillig engagement kan ook **ontmoetings- en vrijetijdskansen** bieden. Er is vaak meer flexibiliteit voor kinderen en jongeren om deel te nemen én deel te hebben dan bij formeel engagement. Er zijn minder en andere verwachtingen. Daardoor kunnen kinderen en jongeren hun engagement en betrokkenheid invullen op een manier die aansluit op hun beschikbare tijd, interesses en motivatie op dat moment.

Tot slot, door hun engagement te erkennen en te waarderen, krijgen kinderen en jongeren het gevoel dat hun bijdrage ertoe doet. Het kan hen **zingeving** en een gevoel van betekenis geven.

Uiteraard geldt de bovengenoemde waarde van vrijwillig engagement ook in formele settings. Formele organisaties en contexten bereiken echter niet alle kinderen en jongeren of passen niet bij hun leefwereld, noden, drijfveren of motivaties (van dat moment). Die aspecten kwamen eerder in de inspiratiegids al aan bod. De toegankelijkheid van informeel vrijwillig engagement wordt verder in de gids behandeld.

Op mesoniveau: organisatie- en beleidsontwikkeling en netwerk

Ook voor de werking en beleidsvoering van een lokaal bestuur en een organisatie biedt erkenning en ondersteuning van informeel vrijwillig engagement kansen. In de proefprojecten werden een aantal van die kansen aangehaald als motivatie.

Zo kan informeel vrijwillig engagement een manier zijn om **inspraak** te organiseren, bijvoorbeeld samen met kinderen en jongeren een plek vormgeven of invulling geven aan de publieke ruimte en infrastructuur. Zo krijgen kinderen en jongeren meer eigenaarschap over de plekken waar ze zich vaak begeven.

In **Riemst** worden de speel- en ontmoetingsplekken mee onderhouden door de Riki Rangers. Dat zijn kinderen tussen 6 en 12 jaar die mee het plein proper houden en hun ideeën of die van andere kinderen signaleren. Voor de jeugddienst is dit initiatief een laagdrempelige manier om in dialoog te gaan met kinderen en aan de slag te gaan met hun input.

Daarnaast kan informeel vrijwillig engagement je op een indirecte manier **inzicht** geven in de **leefwereld** en de noden van kinderen en jongeren in jouw stad of gemeente. Door je tussen de jongeren te begeven en hen een stem te geven, eventueel in een specifiek thema, kun je beter opvangen wat er leeft bij hen. Daar kun je vervolgens mee aan de slag, om op die manier het lokale beleid of de werking van een organisatie bottom-up bij te sturen. Zo kun je een draagvlak creëren voor beleidsbeslissingen en wordt het lokale beleid dynamischer, innovatiever en duurzamer, want het is meer afgestemd op de leefwereld en noden van kinderen en jongeren. Kinderen en jongeren zijn de motor van maatschappelijke verandering, maar daar moeten ze wel de kans toe krijgen.

Tijdens de coronapandemie groeide in **Kortrijk** het idee om samen met jongeren iets positiefs te doen rond het skatepark, dat toen geregeld negatief in beeld kwam door overlast. Er werd een container geplaatst en ingericht als ontmoetingsplek voor jonge skaters. De bedoeling was om hen te betrekken in de werking, door bijvoorbeeld een bar uit te baten, muziek te voorzien of kapotte zaken te signaleren. De jeugdwerkondersteuner van Transit (Kortrijks jeugdcentrum) probeert er twee keer per week te werken om signalen van de jongeren op te vangen.

Ook via het formele circuit kun je participatie bij beleidsontwikkelingen en burgerschap stimuleren. Maar via informeel vrijwillig engagement kun je bredere groepen bereiken. Dat levert een hogere representatie op dan enkel de *usual suspects*, die vaker de weg naar participatieve initiatieven vinden.

Tot slot kunnen gezamenlijke initiatieven rond informeel engagement de samenwerking tussen verschillende organisaties, partners en het lokaal bestuur versterken. Doordat er een gemeenschappelijk doel is, kan er een **netwerk** uitgebouwd worden, wat een betere afstemming mogelijk maakt en iedere partner op de hoogte blijft van elkaars werking.

In **Brugge** heeft het project 'Turbolab' ervoor gezorgd dat er sneller linken worden gelegd tussen de verschillende subsidiekanalen en ondersteuningsmogelijkheden van de stad. De betrokken diensten en organisaties zijn beter op de hoogte van elkaars aanbod en werking, en verwijzen makkelijker naar elkaar door. In **Turnhout** is dan weer een netwerk ontstaan rond de doelgroep van het project, namelijk jongeren in precaire woonsituaties. Het project heeft het belang van ondersteuning van deze doelgroep aangetoond, waardoor ze verduurzaamd zal worden.

Op macroniveau: een antwoord op maatschappelijke uitdagingen en verbondenheid

Wanneer kinderen en jongeren relevante beleidsontwikkelingen aankaarten vanuit hun noden, heeft dat ook een bredere maatschappelijke meerwaarde en impact. Ze bouwen zo mee aan de samenleving van vandaag en morgen. Innovatie in die samenleving ontstaat ook vaak door engagement rond zaken waar kinderen, jongeren, maar ook volwassenen, zich – waardengedreven – voor inzetten. Ook dat kan een antwoord bieden op **maatschappelijke uitdagingen**.

We spraken eerder al over de valkuil van het instrumentaliseren van informeel vrijwillig engagement, in het kader van politiserend werken. Maar ook hier willen we die valkuil nogmaals benadrukken. Werken buiten de formele kaders brengt nieuwe mogelijkheden, inzichten en kansen met zich mee. Het is wel belangrijk om bij een vrijwillig engagement steeds de motivatie en drijfveren van de geëngageerden te monitoren en erop in te spelen. Wanneer het ondersteunende kader bepaalde drijfveren laat primeren, bijvoorbeeld een antwoord bieden op uitdagingen, kan dat haaks staan op de motivatie die kinderen en jongeren tonen en daardoor demotiverend werken.

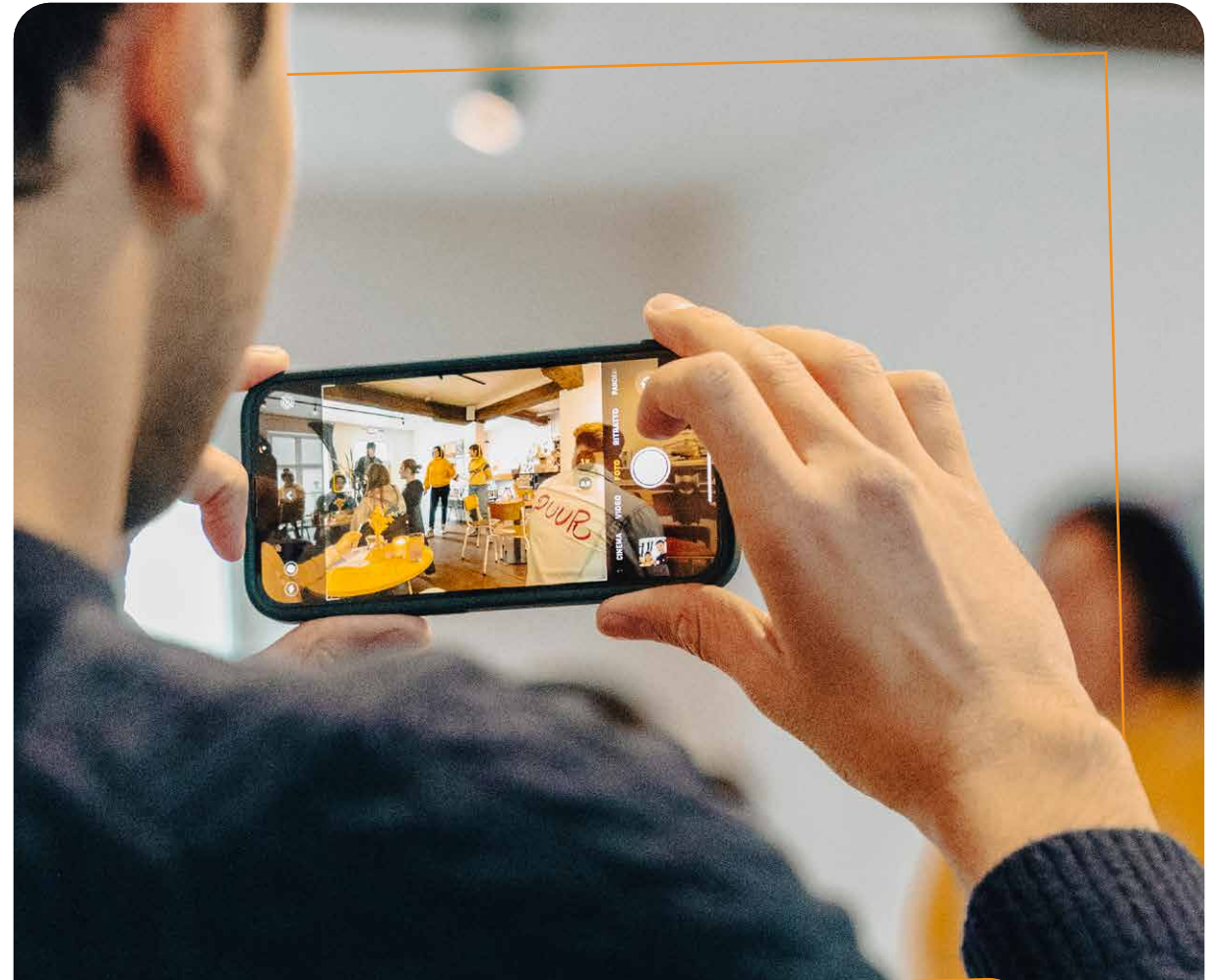
In **Zelzate** werd duidelijk hoe snel negatieve beeldvorming over jongeren kan ontstaan. Filmpjes waarin pestgedrag tussen jongeren te zien was, verspreidden zich op een bepaald moment snel. Jongeren gaven aan zich gevisieerd te voelen en wensten zich te distantiëren van het beeld dat was gecreëerd. Er werd ook een mars tegen pesten en geweld georganiseerd. Die signalen en engagementen vormden mee de aanleiding om via jeugdopbouwwerk het informeel engagement van kinderen en jongeren te erkennen, waarderen en stimuleren.

In **Genk** was er een probleem van vandalisme op sportterreinen. Bovendien werd het rondhangen van kinderen en jongeren op die plek beschouwd als overlast. In plaats van te kiezen voor een repressief beleid, werden de jongeren betrokken bij het beheer van de sportterreinen. Ze kregen eigenaarschap en verantwoordelijkheid over de plek, in dialoog met de andere burgers en de gebruikers van de sportterreinen.

Verder biedt informeel vrijwillig engagement mogelijkheden om de **connectie** tussen kinderen en jongeren onderling en tussen de jeugd en hun buurt of gemeente te verbeteren. Jongeren en groepen van jongeren die elkaar normaal gezien niet snel zouden ontmoeten, komen door hun engagement mogelijk toch in contact met elkaar. Ook met de lokale gemeenschap kan er verbondenheid ontstaan door er eigenaarschap en verantwoordelijkheid in op te nemen. Dat zijn cruciale factoren om verbondenheid op lokaal niveau te stimuleren en te werken aan een inclusieve samenleving.

Daarnaast geldt de meerwaarde die we al eerder vermeldde ook op grotere schaal:

- > Het informele karakter biedt meer kansen om een engagement op te nemen en deel te hebben aan (een deel van) de samenleving. Op die manier kan gewerkt worden aan het **verkleinen van maatschappelijke ongelijkheden**.
- > De burgerschapscompetenties die kinderen en jongeren ontwikkelen versterken hun burgerzin. Ze vormen de basis voor een samenleving waarin burgers samenwerken en waaraan ze deel willen hebben.
- > Tot slot versterkt informeel engagement ook de **sociale cohesie** op grotere schaal. Door bruggen te slaan tussen verschillende gemeenschappen en generaties groeit wederzijds begrip en solidariteit.



Voor je verder leest

In dit deel bespraken we **verschillende aspecten van informeel vrijwillig engagement**. In de praktijkvoorbeelden van deze inspiratiegids blijven echter heel wat vormen van informeel vrijwillig engagement onder de radar, om de eenvoudige reden dat ze geen kader vragen en niet ondersteund hoeven of wensen te worden. De veertien projecten en de lessen en inzichten die ze opleveren – waarop deze gids gebaseerd is – zijn daar zelf een voorbeeld van. Verlies die verscheidenheid van informeel vrijwillig engagement dus zeker niet uit het oog wanneer je het volgende deel leest.



Ondersteunen van informeel vrijwillig engagement

In dit deel van de inspiratiegids belichten we hoe informeel vrijwillig engagement van kinderen en jongeren ondersteund kan worden. Eerst bekijken we aan de hand van de '7 B's van toegankelijkheid' hoe je informeel vrijwillig engagement laagdrempeliger kunt maken. Daarna zoomen we in op verschillende aspecten waarmee je rekening moet houden bij het realiseren van informeel vrijwillig engagement. Tot slot behandelen we enkele randvoorwaarden om te starten met een brede ondersteuning van informeel vrijwillig engagement.

Kinderen en jongeren bereiken: de toegankelijkheid van informeel vrijwillig engagement (7 B's)

Werken rond informeel vrijwillig engagement roept ook vragen op over de toegankelijkheid ervan. Wie kan zich al engageren? Wie vindt de weg naar contexten waar informeel vrijwillig engagement kan ontstaan? Welke initiatieven vinden de weg naar waardering, erkenning en ondersteuning? En wie of welk engagement blijft nog onder de radar?

De drempels die in formele contexten aanwezig zijn, spelen in een informele setting soms minder sterk. Toch is het zinvol om net die formele drempels als vertrekpunt te nemen bij je reflectie. Zo krijg je een zicht op wat bepaalde kinderen en jongeren tegenhoudt om zich te engageren en op hoe je een toegankelijk kader rond informeel engagement vormgeeft.

Het kader van de 7 B's kan helpen om daarover na te denken. Het is geen rigide checklist die je volledig moet afwerken, maar eerder een hulpmiddel om op een brede en genuanceerde manier naar toegankelijkheid te kijken. Het biedt een houvast om stil te staan bij mogelijke drempels én bij manieren om ruimte te maken voor wie momenteel moeilijker aansluiting vindt. Toegankelijkheid is geen vast gegeven, maar iets waar je voortdurend samen aan werkt.

Bekendheid

Uiteraard moeten kinderen en jongeren weten dat er een project of ondersteuningskader rond informeel vrijwillig engagement is. Daar kun je op verschillende manieren aan werken, met verschillende communicatiekanalen. Mogelijk zijn er andere manieren en kanalen nodig dan die waarmee je normaal aan de slag gaat (bv. contact met een vereniging via mail).

Een sterk en herkenbaar merk dat geregeld terugkeert, kan de bekendheid doen toenemen. Sommige projecten kozen daarom voor een merk dat al breed gekend was. Anderen besloten een nieuw merk te creëren (als er nog niks bestond, of als het bestaande gedateerd was).

In **Kortrijk** was het merk van Durf2030 al goed gekend. 'Durf jij?' werd daaraan gekoppeld, en kon dus meesurfen op die bekendheid. In **Genk** bedrukten ze T-shirts met een QR-code naar een WhatsAppgroep met jongeren die al meewerkten aan het project 'Sportburen'. In **Sint-Niklaas** koos men voor een gewaagdere aanpak, met uitdagende quotes zoals "Het gehad met Shit-Niklaas? Maak het dan gewoon zelf beter!", die meteen de aandacht trokken. De boodschappen werden verspreid via een website en via Instagram, maar ook via flyers die door een jeugdopbouwwerker werden uitgedeeld.

In **Turnhout** gebruikten de jeugdopbouwwerkers visitekaartjes met heel beknopte informatie over zichzelf en het project. Die konden ze makkelijk uitdelen aan jongeren in hun vindplaatsgerichte aanpak.

Bereikbaarheid

Een vaste plek waar kinderen en jongeren terechtkunnen is niet noodzakelijk voor informeel vrijwillig engagement, maar kan wel de toegankelijkheid bevorderen. Zeker wanneer die locatie goed bereikbaar is en **herkenbaar** is voor kinderen en jongeren. Dergelijke plekken geven duidelijk aan waar een aanspreekpunt te vinden is, indien nodig.

In verschillende projecten werden plekken gecreëerd waar jongeren elkaar laagdrempelig en vrijblijvend konden ontmoeten. Zo konden ze in contact komen met informele engagementen of konden aanwezige jeugdwerkers hun ideeën oppikken.

In **Mechelen** is ROJM een plek die heel wat jongeren al kennen en waar ze al komen. Vanuit die bestaande werking worden ideeën en signalen van jongeren opgepikt om er samen mee aan de slag te gaan.

Tegelijk kan een vaste locatie soms ook belemmerend werken en bovendien zelfs nieuwe drempels creëren. Een plek kan aan een bepaalde identiteit gekoppeld worden, waardoor de neutraliteit (en veiligheid) verloren gaat. Daardoor zou het kunnen dat sommige jongeren er zich niet welkom voelen en niet het gevoel hebben dat de plek hen kansen tot engagement kan bieden.

Anderzijds kan het zinvol zijn om **outreaching** te werk te gaan. Dat betekent dat je aanwezig bent op de plekken waar jongeren graag samenkomen, bijvoorbeeld op pleintjes. Dat vraagt echter voldoende tijd om laagdrempelige contacten te leggen met jongeren en een vertrouwensrelatie op te bouwen. Maar het loont: in verschillende projecten bleek het de sleutel te zijn om jongeren te bereiken die men anders niet zo vlot kan betrekken. Deze ontmoetingen kunnen ervoor zorgen dat kinderen en jongeren het gevoel krijgen dat er ruimte is voor hun stem en ideeën. Ideeën die vervolgens opgepikt kunnen worden en samen verder uitgewerkt kunnen worden. .

In regio **Neteland** werd Arktos bewust ingeschakeld voor het project, wegens hun ervaring en expertise in outreachend en vindplaatsgericht werken. Voor lokale besturen is het soms moeilijker om rechtstreeks contact te leggen met kinderen en jongeren, daarom werd Arktos gevraagd om die brug te slaan.

Beschikbaarheid

Het is belangrijk om goed na te denken over de momenten waarop kinderen en jongeren zich kunnen engageren of ondersteuning kunnen vinden. Wees flexibel, zorg voor verschillende momenten en vertrek vanuit hun leefwereld. Houd bijvoorbeeld rekening met schooluren, vakanties of examenperiodes bij de planning van bijeenkomsten, indienperiodes, bekendmaking van een project enzovoort.

In **Dendermonde** werd de lancering van het project uitgesteld tot na de zomervakantie. Ook in **Brussel** werd de timing van het project aangepast: het project werd in mei gelanceerd, maar het indienmoment werd uitgesteld tot september. Op die manier hadden jongeren zelf voldoende tijd om hun project uit te werken.

In **Riemst** merkte de jeugdwerker dan weer dat het in de zomerperiode moeilijker was om aan de slag te gaan met jongeren, vermoedelijk omdat ze dan andere vrijetijdsbestedingen hebben.

Als je met jongeren communiceert, houd dan rekening met hun leefwereld: Welke kanalen gebruiken ze? Welk soort communicatie hebben ze nodig?

In **Sint-Niklaas** werd WhatsApp gebruikt om met de jongeren te communiceren. Dat kanaal sluit immers nauw aan bij hun leefwereld en is ook een toegankelijke en informele manier om praktische informatie over het traject en de bijeenkomsten op te delen. Door boodschappen kort, helder én meermaals te versturen, bleven jongeren goed geïnformeerd én actief betrokken.

Betaalbaarheid

Voor veel kinderen en jongeren vormt de betaalbaarheid van een engagement een belangrijke drempel. Zeker wanneer het een activiteit of een groter project betreft waar investeringen voor nodig zijn, zoals een evenement organiseren.

Verschillende projecten voorzagen financiële incentives om deze drempel weg te werken. Zeker bij de verschillende jongerenbudgetten stond die boodschap voorop. Maar het ondersteunende kader hoeft niet altijd de (enige) geldschieter te zijn. Je kunt kinderen en jongeren ook doorverwijzen naar andere subsidiekanalen.

In **Brugge** werd een subsidiemarkt georganiseerd met tips en tricks om een subsidiedossier op te stellen. De subsidieverstrekkers waren zelf aanwezig om uitleg te geven over de subsidielijnen. Jongeren konden er ook ervaringen uitwisselen over hoe je op zoek gaat naar subsidies, een subsidiedossier opmaakt en een project uitvoert.

Verschillende projecten legden de focus op het realiseren van ideeën van kinderen en jongeren. Toch kan informeel vrijwillig engagement een breed scala aan activiteiten en engagementen bevatten. Kinderen en jongeren willen zich immers ook op heel wat andere manieren informeel engageren, zonder financiële ondersteuning: mee nadenken over de inrichting van een pleintje, een vriend leren zwemmen of een Instagrampagina opzetten over wat er misloopt in hun stad.

Begrijpbaarheid

Informele engagementen kunnen heel divers zijn. Door de reikwijdte van het begrip is het niet altijd duidelijk wat ermee bedoeld wordt. Het moet voor kinderen en jongeren helder zijn hoe een engagement, project of idee er kan uitzien. In projecten waarbij het de bedoeling was dat de jongeren ideeën zouden aanreiken, loste men dat op door hen concrete voorbeelden uit eerdere trajecten te tonen.

Jongeren kunnen ook zelf ambassadeur van een project zijn wat een grote meerwaarde biedt. Bij de keuze van een ambassadeur moet je er wel rekening mee houden dat hij of zij herkenbaar is voor de (brede) doelgroep.

Met een brede doelgroep is het soms moeilijker om je communicatie op de noden van de hele groep af te stemmen. Het kan dan helpen om te focussen op een duidelijk thema of een kleinere doelgroep. Zo kun je gericht en concreter communiceren en later vanuit die concreetheid een bredere doelgroep opzoeken.

In **Torhout** werd in dit projectjaar gefocust op het thema muziek. Er werd een popraad opgericht als vertrekpunt voor de verdere uitwerking van het project. De bedoeling is om uit die ervaring te leren, verder te bouwen en te verbreden.

Bruikbaarheid

Engagement wordt aangevuurd vanuit drijfveren, motivaties, noden en interesses. Door het engagement en de ondersteuning daarop af te stemmen, wordt het ook bruikbaar voor de geëngageerde. Vertrekken vanuit een open kader, eigenaarschap bieden of ruimte geven voor een eigen idee draagt daartoe bij. Maar ook de manier waarop je in contact gaat met jongeren, bijvoorbeeld als er voor het jongerenbudget een idee wordt ingediend, kan afgestemd zijn op die verschillende noden, interesses en motivatie.

In **Kortrijk** hadden jongeren verschillende mogelijkheden om een idee of project voor te stellen: online formulier, diverse ondersteuners die je op weg kunnen helpen, rechtstreeks bij trekker van het project... In **Gent** en **Aalst** kon dat ook door een filmpje in te sturen.

Kinderen en jongeren kunnen ook niet altijd even vlot inschatten of een engagement en ondersteunend kader aansluiten op hun noden en verwachtingen. Het is dan ook belangrijk om goed te communiceren over eventuele voorwaarden, de verwachtingen of de ruimte en ondersteuning die ze krijgen. Beantwoord de mogelijke vragen die ze zouden kunnen stellen, bijvoorbeeld: “Moet ik alles voorschieten?” “Wat als ik mijn engagement niet nakom?” “Is het een probleem als ik geen locatie heb?”, “Word ik elke keer verwacht?” “Wanneer word ik verwacht?”.

De momenten waarop aan de bus in **Riemst** gewerkt werd, werden op voorhand duidelijk gecommuniceerd via Instagram. Op voorhand inschrijven was meestal niet nodig. Jongeren konden gewoon komen om te helpen en om andere jongeren te ontmoeten.

Betrouwbaarheid

Bij dit aspect van toegankelijkheid draait het om de mate waarin kinderen en jongeren het gevoel hebben dat ze kunnen rekenen op ondersteuning en dat ze zich welkom voelen om deel te nemen.

Een bekend gezicht voor het project kan daaraan bijdragen. Het kan ervoor zorgen dat de doelgroep sneller de stap naar engagement zet. Soms is een vertrouwensrelatie met zo'n bekend gezicht zelfs van cruciaal belang. Een authentieke relatie, kennis van de persoon, weten waarvoor die staat en waarvoor ze er terecht kunnen, spelen sterk mee.

Ook een organisatie kan dat vertrouwen voor een deel belichamen. Bijvoorbeeld als jongeren een persoon nog niet goed kennen, maar wel vertrouwd zijn met de organisatie waarvoor die werkt, kan dat de tijd om een relatie op te bouwen verkorten. Het geeft hen het gevoel dat ze deel uitmaken van iets bekends en dat de ondersteuning vanuit een betrouwbare en herkenbare context komt.

Zowel in **Dendermonde** als in **Zelzate** waren de trekkers van de projecten al vertrouwde gezichten voor kinderen en jongeren. In **Riemst** was de jeugdwerker nog niet zo goed bekend, maar toen ze startte aan het project deelde Arktos haar foto en informatie op Instagram. In al deze gevallen werkte de bekendheid drempelverlagend.

Ook de keuze van een eventuele uitvalsbasis kan de betrouwbaarheid verhogen. Als het een plek is die jongeren al kennen en waar ze vrijblijvend kunnen komen, voelen ze zich meer op hun gemak om hun ideeën te delen en een engagement op te nemen.

In **Genk** ligt het voetbalpleintje dat gebruikt wordt voor het project de Sportburen in een wijk die heel neutraal is. In Genk zijn wijken vaak verbonden aan bepaalde groepen van mensen. Andere groepen kunnen of mogen er niet komen. Het voetbalpleintje is gelegen in een wijk waar dat niet het geval is, waardoor er kinderen en jongeren vanuit heel Genk komen. In **Brugge** was Korf de centrale ontmoetingsplek waar jongeren het over hun ideeën konden hebben en ondersteuning kregen van de jeugdwerker. Korf is een plek die jongeren in Brugge al kennen en waar ze sowieso al vrijblijvend komen, bijvoorbeeld om hun lunch te eten.

Reflectie

We moeten waakzaam zijn voor de instrumentalisering van informeel vrijwillig engagement als oplossing voor formele structuren of werkingen die minder ruimte toelaten voor andere vormen van engagement of die minder toegankelijk zijn. Informele kaders kunnen een waardevolle aanvulling zijn, vanuit de vaststelling dat kinderen en jongeren op andere manieren engagementen opnemen. Maar ook binnen formele contexten blijft een duidelijke verantwoordelijkheid om drempels weg te werken, flexibiliteit in te bouwen en ruimte te creëren voor experiment en andere vormen van engagement. Informele engagementen kunnen hier inspireren of richting geven, maar mogen niet het enige antwoord zijn voor jongeren die elders geen aansluiting vinden.

De ideeën en het engagement van kinderen en jongeren realiseren: goede begeleiding en ondersteuning

Wanneer de grootste drempels zijn weggenomen en jongeren de ruimte voelen om zich te engageren, begint het echte werk pas. Op dat moment komt een 8ste B van toegankelijkheid in beeld, namelijk **begeleiding**.

Want hoe breng je hun wens tot engagement, hun ideeën en enthousiasme effectief in de praktijk? Goede begeleiding en ondersteuning maken het verschil. Met een aantal **aspecten daarvan houd je best rekening**, want ze zullen in meer of mindere mate belangrijk zijn voor individuele jongeren, afhankelijk van hun noden en interesses, maar ook afhankelijk van de invulling van het informeel vrijwillig engagement.

De kwantiteit van het engagement

Voor elke jongere ziet het engagement er anders uit: het verschilt in duurtijd, frequentie en intensiteit. Dat is afhankelijk van een aantal factoren: hun drijfveren en motivaties, hun beschikbare tijd en andere zaken die mogelijk spelen in hun leefwereld.

Ook hier is timing een belangrijk aspect, en rekening houden met de beschikbaarheden van kinderen en jongeren, zoals eerder al vernoemd.

Ondersteuning van het engagement

De ondersteuning van kinderen en jongeren die een engagement willen, kunnen en mogen opnemen kan verschillende vormen aannemen. Ook dat zal afhankelijk zijn van de individuele noden van de kinderen en jongeren. We maken een onderscheid in financiële, logistieke en pedagogisch-inhoudelijke ondersteuning.

Financiële ondersteuning

Deze vorm van ondersteuning is vrij duidelijk: het toekennen van financiële middelen aan jongeren om een idee uit te werken of een engagement te realiseren. Bij een groot aantal pilootprojecten was er een jongerenbudget: kinderen en jongeren konden een idee indienen en financiële ondersteuning krijgen voor de uitwerking ervan. Bekijk de manier waarop je financiële ondersteuning biedt en vermijd extra drempels.

Financieel ondersteunen van projecten en ideeën van kinderen en jongeren: enkele reflectievragen

- > Hoe ziet de procedure om een idee in te sturen eruit?
 - Hoe kunnen jongeren hun idee insturen?
 - In welke mate moet het idee al concreet uitgewerkt zijn?
 - Moeten jongeren een begroting opmaken?
- > Hoe en wanneer komen jongeren te weten of ze een budget krijgen?
 - Kan een jongere op elk moment een budget aanvragen of is er bijvoorbeeld een jaarlijks indienmoment?
 - Hoeveel tijd zit er tussen het indienen van een project en de (eventuele) start van het project? Heeft dat een effect op de motivatie en haalbaarheid van het idee?
- > Hoe bepaal je welke jongere welk budget krijgt?
 - Werk je met een beoordelingscommissie? Hoe is die samengesteld? Mogen jongeren beslissen over de toekenning van middelen voor projecten van andere jongeren?
 - Op basis van welke criteria neem je de beslissing?
 - Hoe vaak komt de commissie samen?
- > Op welke manier krijgen jongeren hun budget?
 - Krijgen ze het bedrag op hun persoonlijke rekening gestort?
 - Krijgen ze het bedrag in één keer?
 - Zijn er andere voorwaarden verbonden aan het budget, bijvoorbeeld verplichte coachingmomenten?
 - Moeten ze de uitgaven op het budget verantwoorden? Hoe en wanneer?
- > Wat met jongeren die geen budget krijgen?
 - Krijgen zij een uitleg waarom hun idee niet financieel ondersteund wordt?
 - Kunnen zij op andere manieren wel ondersteuning krijgen?



In **Aalst** kregen jongeren de kans om hun ideeën in te dienen in het kader van een jongerenbudget. De jury die besliste welk project financiële middelen kreeg, bestond niet uit volwassenen, maar uit jongeren die zelf een project hadden ingediend. Op die manier werd ook ingespeeld op het gevoel van eigenaarschap en betrokkenheid van jongeren: ze waren niet alleen indiener, maar ook medebeslisser.

Dienstverlenende ondersteuning

Dienstverlenende ondersteuning kan op verschillende manieren gebeuren. Een belangrijke vorm is het ter beschikking stellen van een locatie. Dat kan in de publieke ruimte zijn of in een gebouw.

In **Brussel** is helpen zoeken naar een locatie een belangrijke vorm van ondersteuning voor de bestaande jongerencollectieven. Voor de jeugdwerker van JES vzw was het dan ook essentieel om in de stad voldoende plekken te hebben waarvan de invulling nog niet op voorhand bepaald is.

In **Torhout** resulteerde de feedback uit de popraad in de ombouw van een polyvalente ruimte tot repetitielokaal. In de toekomst wordt het subsidiereglement voor verenigingen aangepast, zodat ook bands een erkenning kunnen krijgen. Via een geldbeugelsysteem kunnen ze dan korting krijgen op het gebruik van de repetitieruimte.

Ook het voorzien van materiaal of software kan helpen om een engagement te doen slagen.

Sommige projecten in **Kortrijk** moesten een erkende vereniging zoeken die de aankoop van materiaal financieel wou ondersteunen. Die organisaties kochten het materiaal achteraf over en zo kon uitleenmateriaal aangeboden worden dat de stad nog niet ter beschikking had. In het kader van BROEIlab werden in **Gent** softwareprogramma's ter beschikking gesteld, zoals Photoshop.

Pedagogisch-inhoudelijke ondersteuning

Minstens even belangrijk is de inhoudelijke ondersteuning van kinderen en jongeren die informele engagementen opnemen. Naast middelen of een locatie is de garantie op ondersteuning en begeleiding (op maat) voor sommige kinderen en jongeren een belangrijke voorwaarde om zich te engageren. Die inhoudelijke ondersteuning zal er voor elke jongere anders uitzien, en ook tijdens het proces kunnen hun noden veranderen.

De ondersteuning kan bijvoorbeeld gericht zijn op de ontwikkeling van competenties om het engagement te realiseren, via individuele of groepscoaching. Maar ondersteuning kan ook op heel wat andere vlakken. Het is echter niet altijd wenselijk om die thema's heel sterk op voorhand te bepalen. Je moet namelijk nog kunnen inspelen op de noden van de kinderen en jongeren.

In **Sint-Niklaas** werd een coachingmodel opgezet waarin groepen jongeren werden begeleid door verschillende coaches met specifieke expertises, zoals evenementenorganisatie. Zo konden de jongeren hun ideeën verder ontwikkelen en hun vaardigheden uitbreiden, en uiteindelijk hun project vormgeven met ondersteuning van professionals. In het project in **Brussel** lag de focus op het organiseren van vormingsmomenten voor bestaande jongerencollectieven. Die sessies waren volledig afgestemd op de specifieke noden van de jongeren: ze kregen praktische tools en deden kennis op om hun initiatieven te versterken. In **Brugge** lag de nadruk op peer-to-peerondersteuning tijdens groepsmomenten, waarbij jongeren van elkaar leerden en elkaar ondersteunden. Daarna volgde nog individuele begeleiding.



Pedagogische principes: ervaringsgericht leren en scaffolding

Bij ervaringsgericht leren staan uitproberen en leren door te doen centraal, net als reflectie over je resultaten en je proces. *Scaffolding* is een pedagogische strategie die zijn naam ontleent aan het Engelse woord scaffold, wat steiger betekent. Net zoals een steiger tijdelijk ondersteuning biedt bij bouwwerken, bied je als ondersteuner ook tijdelijke hulp tijdens het leerproces van een jongere. Je reikt ondersteuning aan op het juiste moment en in de juiste vorm, en bouwt die stap voor stap weer af naarmate de jongere meer zelfvertrouwen en vaardigheden ontwikkelt. Je biedt telkens een uitdaging aan die net buiten de comfortzone ligt, maar toch haalbaar en veilig aanvoelt. Zo stimuleer je groei, zonder de jongere te overvragen of af te schrikken.

Belangrijk daarbij is het evenwicht tussen begeleiden en loslaten: jongeren moeten zich ondersteund voelen, maar tegelijk de vrijheid ervaren om hun eigen traject te bepalen. Ze moeten zich eigenaar voelen van hun project of engagement. Dat evenwicht zal er voor elke jongere anders uitzien. Het vraagt continue bijsturing en tijd om de jongere te leren kennen en die inschatting te maken.

Naast inhoudelijke ondersteuning is het essentieel om de jongeren ook een **aanspreekpunt** te bieden. Als ondersteuner moet je dus vaak beschikbaar en benaderbaar zijn, zowel voor praktische vragen als voor emotionele of morele steun. Een goed aanspreekpunt biedt niet alleen advies, maar is ook een vertrouwenspersoon en helpt oplossingen te vinden voor de uitdagingen die jongeren tegenkomen.

“Als je enkel werkmiddelen hebt en niet de juiste profielen op de juiste plek, dan zit je mis.”

- projectmedewerker

Maar wat is dan het juiste profiel? En wat is een goede ondersteuningshouding? De trekkers van de pilootprojecten benoemden de competenties die een begeleider van informele vrijwillige engagementen zou moeten hebben. We sommen ze hieronder op.

Competenties van een ondersteuner bij informeel vrijwillig engagement

Actief luisteren

Als ondersteuner moet je actief kunnen luisteren om jongeren en hun ideeën, drijfveren en motivaties écht te begrijpen. Door dicht bij hun leefwereld te staan, toon je dat hun ideeën en perspectieven ertoe doen. Zo groeit het wederzijdse vertrouwen, maar kun je ook beter inschatten welke ondersteuning ze nodig hebben om hun engagement te realiseren.

Creatief meedenken en discretionaire ruimte gebruiken

Als ondersteuner is het belangrijk om creatief mee te denken met jongeren, vooral wanneer ze voor uitdagingen staan. Dat betekent dat je oplossingen zoekt die buiten de vertrouwde paden liggen, maar die tegelijkertijd haalbaar en passend zijn voor de jongeren. Het gaat niet alleen om het vinden van concrete oplossingen, maar ook om het stimuleren van hun eigen creativiteit en probleemoplossend vermogen. Als ondersteuner moet je dus flexibel zijn en breed denken. In sommige gevallen zal je als ondersteuner je 'discretionaire ruimte' moeten inzetten. Dit betekent dat je, waar nodig, afwijkt van standaardprocedures om beter aan te sluiten bij de specifieke noden en context van de jongeren. Het is ook belangrijk om duidelijk uit te leggen waarom bepaalde zaken wel of niet mogelijk zijn.

Procesgericht werken en durven loslaten

Engagement is geen rechte lijn. Het proces dat jongeren doormaken is minstens even belangrijk als het resultaat. Als ondersteuner ben je er niet om alles op te lossen of in de juiste banen te leiden, maar om het groeiproces van jongeren mogelijk te maken. Dat vraagt geduld, vertrouwen én de bereidheid om zelf ook los te laten. Dingen mogen mislukken, veranderen of stilliggen. Door zelf ook met een open houding te experimenteren en bij te sturen, geef je jongeren ruimte om hetzelfde te doen. Zo creëer je een leeromgeving waarin proberen, falen en opnieuw beginnen gezien worden als waardevolle stappen in het proces. Maar vergeet niet dat voor jongeren zelf het resultaat van hun engagement wel heel belangrijk kan zijn.

Netwerken voor de jongeren

Als ondersteuner hoef je niet alles zelf te kunnen of te doen. Een zeer belangrijk rol is ook net om jongeren in contact te brengen met mensen of organisaties die hen verder kunnen helpen. Denk aan andere stadsdiensten, culturele initiatieven, jeugdwerk of verenigingen. Die warme doorverwijzing kan voor jongeren het verschil maken tussen afhaken of doorgaan. Belangrijk is dat je blijft kijken naar wat past bij hun vraag, tempo en context. Als ondersteuner ben je dus ook een verbindingsfiguur: iemand die deuren opent, relaties legt en jongeren helpt om hun weg te vinden in het bredere netwerk.

Engagement erkennen en waarderen

Wat jongeren doen, hoe klein of tijdelijk ook, verdient erkenning. Een flyer ontwerpen, een eerste vergadering organiseren, of gewoon durven zeggen dat ze met iets willen starten: het zijn allemaal vormen van engagement. Door daar aandacht aan te geven en waardering voor te tonen, voelen jongeren zich gehoord en gesterkt in hun motivatie. Geef oprechte feedback, benoem inspanningen en moedig verder initiatief aan. Zo maak je duidelijk dat hun bijdrage ertoe doet, ongeacht het eindresultaat.

Regulitis minimaliseren

De term 'regulitis' verwijst naar de overmaat aan regels en administratie waar het jeugdwerk vaak mee kampt. Het kan vrijwilligers ontmoedigen en bijkomende werklust bezorgen. In opdracht van het Departement Cultuur, Jeugd en Media voerde Vives daar in 2023 onderzoek⁵ naar, wat resulteerde in het rapport: *De aanpak van 'regulitis' bij vrijwillig engagement van jongeren. Wat kan het lokale (jeugd)beleid betekenen?*.

Het voordeel van informele settings is dat je minder gebonden bent aan organisatiestructuren, vaste kaders en procedures dan in formele organisaties of contexten. Dit wil niet zeggen dat er in informele contexten geen regulitis is. Bovendien heeft men in informele engagementen vaak minder ervaring om met regulitis om te gaan. Formele organisaties of verenigingen hebben die ervaring vaak wél.

Als je een kader rond informeel vrijwillig engagement uitwerkt, vermijd dan zoveel mogelijk administratieve stappen om een engagement te kunnen opnemen, bijvoorbeeld het indienen van een project of idee. Maak die procedure zo eenvoudig en laagdrempelig mogelijk. Is een schriftelijke omschrijving van het project noodzakelijk of kan dat ook mondeling of op een andere manier? Daarbij zijn politiek draagvlak en een mandaat vaak belangrijk, zodat je de ruimte en het vertrouwen krijgt om vaste procedures los te laten. Als dat niet mogelijk is en je toch een minimale aanvraagprocedure moet opnemen, voorzie dan voldoende ondersteuning. Sommige jongeren zullen ook nog ondersteuning nodig hebben om hun vaag idee om te zetten in een concreet project.

In **Mechelen** organiseerde de jeugddienst 'inloopdagen': jongeren konden langskomen om samen met een jeugddienstmedewerker na te denken over een project en het formulier in te vullen.

Ook in **Gent** werkte de jeugdwerker samen met de jongeren, zowel voor de projectomschrijving als voor de uitwerking van het project. De jongeren gaven hun input en ideeën mee, terwijl de jeugdwerker ze vertaalde in een schriftelijke projectaanvraag.

5 Hauspie, B., Cox, N., & Vermeersch, H. (2023). Aanpak van 'regulitis' bij vrijwillig engagement van jongeren. Wat kan het lokale (jeugd)beleid betekenen? <https://www.vlaanderen.be/publicaties/aanpak-van-regulitis-bij-vrijwillig-engagement-van-jongeren>

Ook na de aanvraagprocedure kan regulitis een rol spelen. Uit bovengenoemd onderzoek bleek dat jongeren regulitis heel breed ervaren, niet alleen in puur administratieve taken, maar ook in de uitwerking van een project. Met inhoudelijke ondersteuning kan dat opgevangen worden: vragen opvolgen, mee nadenken over de uitwerking van een (aspect van een) project, doorverwijzen naar de juiste instanties en daarbij ook hulp bieden (contacten, procedures).

Ook bij de verantwoording van projectmiddelen kunnen administratieve drempels vermeden worden. De projecten kunnen jongeren wel leren om verantwoordelijk om te gaan met financiële middelen, maar daarom is het misschien niet nodig dat ze elk aankoopbonnetje bijhouden.

In het kader van BROEIlab in Gent kregen verschillende jongeren een budget om een project uit te werken. Er werd op gewezen dat ze verantwoordelijk moesten omgaan met dat budget. De jongeren werden daarin ondersteund vanuit vertrouwen en niet vanuit een controlerende houding.

Reflectie

Regulitis ontstaat vaak vanuit een zoektocht naar zekerheid en het beperken van risico's, bijvoorbeeld controles in veiligheidsdossiers om de kans op ongevallen te beperken, of verantwoording van financiële middelen om de kans om onjuist gebruik tegen te gaan. Regels en structuren wegnemen is dan ook niet altijd de enige oplossing. Zorg voor een warme begeleiding en opvolging en wees waakzaam voor problemen waar jongeren op kunnen botsen. Zich engageren buiten een bestaande organisatie kan bijvoorbeeld leiden tot persoonlijke aansprakelijkheid. Is een verzekering als vrijwilliger bij de stad een mogelijkheid? En hoe kun je bij eventueel papierwerk ondersteunen? Als je contactgegevens opvraagt bij een projectaanvraag kun je misschien ook al gegevens opvragen die in een latere fase nodig zijn voor een verzekering. Zo moet je daar geen twee keer naar vragen.

"Je mag jongeren laten springen. Het is jouw taak als begeleider om hen achterna te springen en een parachute aan te bieden indien nodig."

- projectmedewerker

Flexibiliteit in engagementen

Een informeel vrijwillig engagement hoeft niet aan vaste vormen of verwachtingen te voldoen. Elk engagement is anders, net als elke jongere anders is. Wat voor de ene motiverend is, kan voor de andere net een drempel vormen. Daarom is flexibiliteit nodig, en een continue bijsturing op basis van hoe de jongere het engagement zelf invult.

“Jongeren hebben nood aan autonomie en erkenning. Als zij betrokken worden op hun manier en tempo, tonen zij vaak onverwacht veel initiatief en engagement.”

- projectmedewerker

Verwachtingen: aanklappen of net loslaten

Sommige jongeren hebben nood aan een aanklappende aanpak: een extra duwtje in de rug, iemand die hen actief blijft uitnodigen, opvolgen en stimuleren. Voor anderen werkt net het tegenovergestelde: ruimte krijgen zonder druk of expliciete verwachtingen. In die gevallen kan een plek waar jongeren gewoon kunnen zijn, zonder verplichtingen, veel laagdrempeliger en veiliger aanvoelen. Het is belangrijk om per context en per jongere in te schatten wat nodig is. Er is dus geen ‘juiste’ manier, alleen een afgestemde.

Eigenaarschap van de jongere

Kwaliteit bieden in ondersteuning betekent vaak ook tijd maken voor opvolging, feedback en persoonlijke begeleiding. Maar hoe intensiever die ondersteuning, hoe meer er tegelijk ook verwacht wordt van de jongere. Zoals al vermeld, vraagt dat evenwicht tussen ondersteuning bieden en eigenaarschap stimuleren voortdurende afstemming. Voor sommige jongeren is twee keer afspreken voldoende, anderen hebben meer tijd en nabijheid nodig om een engagement op te nemen. De sleutel ligt in het leren kennen van de jongere: hoe zelfstandig wil en kan die aan de slag, hoe vult die zelf zelfstandigheid en eigenaarschap in, en waar is er extra ondersteuning nodig zonder het gevoel van eigenaarschap weg te nemen bij de jongere?

Ruimte om te falen

Engagement opnemen verloopt zelden in een rechte lijn, vooral in informele contexten waar weinig of geen richtlijnen, ervaringen en voorbeelden beschikbaar zijn. Onderweg botsen kinderen en jongeren op obstakels, verandert hun motivatie of loopt een idee anders dan gehoopt. Net dan is het belangrijk dat er ruimte is om te experimenteren en om dingen uit

te proberen zonder de druk dat het meteen moet slagen. Falen, twijfelen en afhaken maken deel uit van het proces en kunnen net zo leerzaam zijn als succeservaringen.

Tegelijk is het ook hier een evenwichtsoefening: als ondersteuner laat je ruimte om te experimenteren, maar vermijd je tegelijk dat de jongere ontmoedigd raakt door de teleurstelling of frustratie. Het is zoeken naar het juiste moment om los te laten en wanneer net bij te sturen. Soms loopt iets mis om redenen buiten hun eigen invloed, is een idee niet uitvoerbaar of duurt het lang voor iets gerealiseerd kan worden. In zulke gevallen is het belangrijk om kinderen en jongeren een verklaring te geven en er transparant over te communiceren. Op die manier hebben jongeren het gevoel dat ze ernstig genomen worden en kunnen ze de teleurstelling beter kaderen.

Daarbij is wél de rol van de ondersteuner belangrijk. Zet het engagement niet meteen stop bij het eerste conflict of probleem, maar bekijk samen met de jongere wat misliep en hoe het eventueel anders kan. Als jongeren zelf afhaken is het wel interessant om een zicht te krijgen op de reden of aanleiding ervan.

Niet alleen voor jongeren moet er ruimte zijn om te leren en te falen, ook het bredere kader waarin het engagement plaatsvindt moet die ruimte toelaten. Hier zijn draagvlak en mandaat cruciaal: wanneer de organisatie of het beleid het belang van procesgericht werken erkent, ontstaat er ruimte om te experimenteren zonder dat er altijd directe of duidelijke resultaten verwacht worden. Enkel zo kan er echt gebouwd worden aan een context waarin jongeren mogen proberen, bijsturen én falen.

Een product als middel, niet als doel

Een zichtbaar resultaat – een project, een event, een concrete output – kan voor jongeren een belangrijke motivatie zijn. Het geeft richting en structuur, en iets om samen naartoe te werken. Maar zo'n product hoeft geen doel op zich te zijn. Het kan evengoed een middel zijn voor iets anders: groepsvorming, zelfvertrouwen opbouwen, nieuwe dingen leren of gewoon plezier maken.

In **Riemst** was het ombouwen van de bus een duidelijk product. Hoewel dat voor de betrokken jongeren een belangrijk doel was, zagen de projectpartners het eerder als een middel tot groepsbinding, competentieversterking en het bieden van vrijtijdschansen. In die gevallen is de rol van een begeleider des te belangrijk.

Waardering en erkenning van het engagement van kinderen en jongeren

Intussen is de waarde van informeel vrijwillig engagement duidelijk, zowel voor de individuele kinderen en jongeren maar ook voor lokale besturen, organisaties en de samenleving in haar geheel. Erkennen en waarderen van die engagementen is bijgevolg belangrijk. Dat kan op verschillende manieren, bijvoorbeeld door de projecten in de kijker te zetten.

De Republiek in **Brugge** zette de projecten van TURBOLab in de kijker op hun website. **Dendermonde** deed hetzelfde via de Instagrampagina van de jeugddienst.

Uiteraard kan dat ook op andere manieren. Elke jongere zal uit telkens andere zaken een gevoel van waardering halen. Het engagement van een jongere en de meerwaarde ervan expliciet benoemen, kan ook al zeer waardevol zijn.

“Jongeren die vorig jaar meededen kregen nu de kans om in de jury te zitten of om jongeren die nu indienden te onthalen en gerust te stellen. We vroegen hen dat en ze reageerden hier allemaal enthousiast op.”

- projectmedewerker

Ook op meso- en macroniveau is het erkennen van jong engagement belangrijk. Hier is een rol weggelegd voor organisaties en lokale besturen: de vele vormen van engagement erkennen en waarderen, zonder het te gaan instrumentaliseren. Zij kunnen actief bijdragen aan een positieve beeldvorming rond vrijwillig engagement van kinderen en jongeren, bijvoorbeeld door inspirerende voorbeelden zichtbaar te maken, of het thema op de agenda te zetten bij beleidsmakers en partners.

Naar een kader voor een brede ondersteuning van informeel vrijwillig engagement

Dit laatste deel reikt een stappenplan aan waarmee je aan de slag kunt om een ondersteuningskader voor informeel vrijwillig engagement uit te werken. Het stappenplan is een soort leidraad, je hoeft het niet strikt te volgen. In de praktijk zullen sommige stappen door elkaar lopen en overlappen. Bepaalde stappen, zoals bouwen aan een netwerk of ondersteunen van engagement, zijn geen eenmalige acties, maar doorlopende processen.

Beschouw dit stappenplan dus niet als een checklist die je eenvoudig kunt afvinken, maar als een proces waarin je continu zult leren en bijsturen. Enkele principes en houdingen zijn wel belangrijk om mee te nemen.



Welke principes en houdingen zijn belangrijk?

- > Maak er werk van om kinderen en jongeren te bereiken (zie 7Bs).
- > Creëer gedeelde taal rond informeel vrijwillig engagement en erken de waarde ervan (zie "Over informeel engagement")
- > Zorg voor een overleg waar je dit thema kunt bespreken en opvolgen.
- > Zorg voor flexibiliteit in je kader.

Overleg over informeel engagement

In de verschillende projecten speelden heel wat partners een rol bij het informeel vrijwillig engagement van kinderen en jongeren. Hieronder vind je ter inspiratie enkele potentiële partners die deel kunnen uitmaken van het overleg:

- > Verschillende diensten binnen het lokaal bestuur, zoals de jeugddienst, en andere vrijetijdsdiensten. Ga na of er misschien iemand bevoegd is voor het vrijwilligersbeleid van de stad.
- > Brugfiguren naar jongeren toe, zoals jeugdwerkers die outreachend aan de slag gaan.
- > Partners op plekken waar informeel vrijwillig engagement ontstaat. Denk daarbij aan de verschillende informele contexten die in het eerste deel van deze gids toegelicht werden. Maak een analyse van jouw werkingsgebied en spreek er partners over aan. Mogelijk zijn ze al bezig met informeel vrijwillig engagement, en anders kun je hen betrekken en stimuleren om mee engagement te faciliteren.

In het pilootproject in **Kortrijk** was het netwerk van partners een belangrijke motor voor 'Durf jij?'. De verschillende betrokken jeugdorganisaties trokken de jongeren aan. Via de jeugdwerkers konden jongeren een projectidee indienen. De jeugdorganisaties kwamen ook maandelijks samen in een stuurgroep om de ingediende projecten te bekijken en de aanpak te bespreken.

In **Dendermonde** was er van bij de start een samenwerking met Groep Intro en Uit De Marge. Beide organisaties dachten al mee bij de opmaak van het projectvoorstel en namen het bestaande subsidiereglement onder de loep. Ze werden goed geïnformeerd over de procedure en maakten het project bekend op plekken waar ze actief zijn. De jeugddienst trok intussen naar de scholen. Door die gedeelde aanpak kon een brede groep jongeren bereikt worden.

Stap 1: Ontwikkel een gedeelde visie op informeel vrijwillig engagement

Een visie is belangrijk om een gedeelde taal te ontwikkelen en te garanderen dat iedereen het over hetzelfde heeft. Het is ook een gedeeld kader van waaruit je kunt vertrekken en waarop je kunt terugvallen: een visie geeft richting en streeft een gemeenschappelijk doel na.

Een visie kan verschillende vormen aannemen en kan bijvoorbeeld ook visueel zijn. Je hoeft geen volledig uitgewerkte visie op papier te hebben voor je aan de slag kunt gaan. Je kunt ook starten, uitproberen en doorheen dat proces je visie verder ontwikkelen en bijsturen.

Deze gids kan inspiratie bieden om een lokale visie te ontwikkelen. De onderstaande reflectievragen kunnen je verder op weg helpen.

Reflectievragen om tot een visie te komen

- > Wat versta je onder engagementen?
- > Wat verwacht je van kinderen en jongeren die een engagement opnemen?
- > Wat versta je onder vrijwilligheid?
- > Wat versta je onder informeel? En hoe ga je om met de inherente tegenstelling tussen een kader ontwikkelen en toch een informeel karakter behouden?

Stap 2: Werk aan politiek draagvlak

Vertrouwen en een mandaat krijgen om rond informeel vrijwillig engagement te werken zijn essentieel. Zorg ervoor dat ook beleidsmakers de visie delen. Deze inspiratiegids kan een hulpmiddel zijn om de waarde van informeel vrijwillig engagement aan te tonen en zo een breed draagvlak te creëren.

Hoe werk je aan draagvlak? Strategische communicatie en overtuigen

Op de [website planhetplan.be](https://www.planhetplan.be) vind je heel wat achtergrondinformatie over hoe je anderen kan overtuigen van jouw verhaal en boodschap.

Stap 3: Ken je doelgroep

Je moet kinderen en jongeren niet alleen weten te bereiken. Je moet ook inzicht krijgen in hun leefwereld en weten wat hun noden en drijfveren zijn. Hoe kijken zij zelf naar vrijwillige engagementen? Wat hebben ze nodig om een engagement op te nemen? Vanuit welke drijfveren en motivatie nemen ze engagement op? Welke ideeën of thema's leven bij de kinderen en jongeren in jouw stad, gemeente of regio?

Die vragen kunnen op verschillende manieren beantwoord worden. Zo kun je een belevingsonderzoek doen met verschillende bevestigingen, maar je kunt ook heel wat signalen oppikken door zelf naar kinderen en jongeren toe te gaan. Dat is geen eenmalige stap, maar iets dat continu moet gebeuren en de basis waarop je het kader bijstuurt.

Stap 4: Ondersteun informeel vrijwillig engagement

Vanuit je visie en je kennis over de doelgroep kun je een ondersteuningskader uitwerken. Informeel vrijwillig engagement kan heel divers zijn en ook de ondersteuning ervan kan op verschillende manieren vorm krijgen. Zoals al vermeld onderscheiden we financiële, logistieke en inhoudelijke ondersteuning.

Je kunt zeer projectmatig werken, waarbij kinderen en jongeren hun ideeën insturen en ondersteuning krijgen om ze te realiseren. Maar je kunt ook breder of net thematisch aan de slag gaan. Wat essentieel blijft, is dat je een cultuur creëert waarin engagement mogelijk is en (h)erkend wordt. Er moet met andere woorden een voedingsbodem zijn waarin kinderen en jongeren voelen dat hun ideeën ertoe doen en dat ze ook effectief opgepikt worden.

Deze reflex om engagement breed te benaderen, vraagt dat je verder kijkt dan tijdelijke of afgebakende projecten. Door engagement niet louter als een activiteit of eindproduct te zien, maar als een proces dat op verschillende manieren tot stand kan komen, creëer je ruimte voor uiteenlopende vormen van engagement.

Door aandacht te hebben voor wat leeft bij kinderen en jongeren, kun je bepaalde signalen herkennen: willen ze actie ondernemen of hebben ze ondersteuning nodig? Kinderen en jongeren kunnen ook zelf die politiserende rol opnemen door hun mening duidelijk te maken. Dat hoeft niet altijd uit te monden in een concreet project of engagement. Het kan evengoed leiden tot kleine interventies: een idee helpen uitwerken of jongeren in contact brengen met anderen. Wees vooral alert voor wat zich aandient en wees flexibel genoeg om daar op dat moment iets mee te doen.

Ondersteuning door het lokaal bestuur of een partner?

Door de structuur van een lokaal bestuur is het niet altijd mogelijk om het informele karakter van jong engagement voldoende te behouden. Bij activiteiten met een politiserende insteek kan er bovendien ook identiteitsverwarring ontstaan wanneer het lokaal bestuur zowel de ondersteuner als de ontvanger van de boodschap is. In het eindrapport wordt de kracht van een organisatie als een NGO besproken, die de ondersteuning van informeel vrijwillig engagement kan opnemen. Door zogenaamde 'arms-length support in a non-intrusive way' te bieden, kunnen jongeren bijvoorbeeld een plek vinden om samen te komen, of hulp krijgen om bepaalde zaken op te starten.

Stap 5: Bouw aan een netwerk en ondersteun je partners

Met een netwerk van partners kun je een brede groep van kinderen en jongeren bereiken en hen met je project of kader laten kennismaken. Partners zijn ook belangrijk om informeel vrijwillig engagement te helpen realiseren en ondersteunen want mogelijk hebben zij meer hulpbronnen, zoals locaties, materiaal, maar ook expertise. Ondersteun je partners dan ook vanuit je kader, zodat ze hun rol optimaal kunnen spelen.

Reflectie

Ook in formelere settings van organisaties zou je ruimte kunnen creëren voor andere, meer informele vormen van engagement. Ook daar liggen kansen om te verbreden en experiment een plek te geven. Breng in kaart wat er lokaal al gebeurt rond vrijwillig engagement en waar kansen liggen om te verbreden en ruimte te creëren voor experiment en een verruiming van het begrip engagement.

Samenvattend

Deze inspiratiegids bundelt praktijken, inzichten en reflecties over informeel vrijwillig engagement van kinderen en jongeren. We belichten de oorsprong van dit engagement, wat het vandaag betekent, en hoe het zich ontwikkelt binnen verschillende maatschappelijke contexten. De veertien projecten tonen dat informeel vrijwillig engagement in vele vormen bestaat en dat het de ontwikkeling van kinderen en jongeren bevordert. Het stimuleert beleidsontwikkeling, versterkt sociale netwerken en kan bovendien een antwoord bieden op maatschappelijke uitdagingen.

Voor organisaties en lokale besturen ligt daar een belangrijke opdracht: een klimaat scheppen waarin jongeren hun engagement kunnen opnemen, zonder al te veel sturing, maar wel met de nodige ondersteuning en erkenning.

Informeel vrijwillig engagement is geen vastomlijnd concept en kent geen strak stappenplan. Het is een dynamisch proces, vol variatie en mogelijkheden, dat een open, ondersteunende houding vraagt.

We hopen dat deze gids inspiratie en praktische handvaten biedt om ruimte te maken voor jong engagement in al zijn diversiteit.

